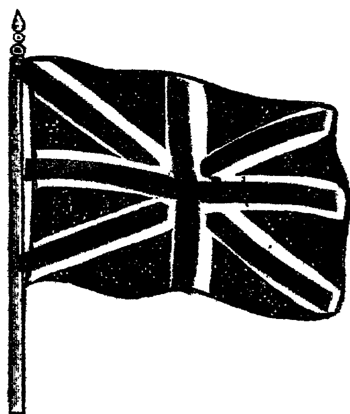
బ్రిటిషు పరిపాలన సౌఖ్యము

రచయిత

భాగవతుల లక్ష్మీపతిశాస్త్రి

సరస్వతీ పవర్ ప్రెస్ - రాజమహేంద్రవరము.

1931

మూల్యము 4 అణాలు

FOREWORD

INDIA which was subject to many troubles under the unjust rule of the Hindu and Mahammadan Kings of the old has been under the beneficent rule of the English who are the mightiest among all the nations of the world and the most gracious towards its subjects and it is prospering day by day under their Sovereignty.

But of late it has been again subject to many sufferings on account of the Satyagraha movement and the object of this work named "The Advantages of the British Rule" is to emphasize the fact that only those who free themselves from the fetters of the above movement and who manifest their loyalty to the Crown in these critical times will be above all such sufferings and that only those prosper and none else.

May the Almighty bless our mighty Emperor who has ever been raining his munificence over his subjects and his family with long life and prosperity.

Ramachandrapur
Godavari
18—4—1930

- **Bh. Lakshmipathi Sastry.**

PRINTER'S OPINION

It is with the greatest pleasure that I introduce to the public world Brahmasri Bhagavatula Lakshmipathi Sastry Garu, the author of many standard books in the Religious field, the editor of the Sathapatha Brahmaṅa, Samhita etc. according to the kanva recension, a research worker in Telugu as well as Sanskrit Literature and the author of this book, which has styled "Advaatage of British Rule."

The first, second and third editions of the book have been exhausted within a period of three months and the necessity that has arisen to bring out the fourth edition encourages the author to believe that his humble work has met the requirements of the Public.

I feel greatly encouraged by the favourable approbation and the reception accorded to Mr. Sastry's book. This is clear from the fact of the coming out of this edition in a very considerably limited time. The Author has taken advantage of the opportunity afforded by this new edition to revise the book thoroughly and make it up to date. Every care has been taken to enhance its usefulness. I wish God speed for the enterprise.

TENALI
22nd July 1930

M. Veerabhadra Rao,
Printer,
Rama Krishna Printing Works.

పీఠిక

పూర్వము హిందూమహమ్మదీయ ప్రభువులచే న్యాయానుకూలముగాఁ బరిపాలింపఁబడని కారణమునఁ బలుపాట్లు పడిన భరతఖండ మిప్పుడు న్యాయానువర్తనులును, ప్రపంచమునఁ గల సకల జాతులవారలలోను మహా బలిష్ఠులును నత్యంతధనసంపన్నులును నగు నింగ్లీషువారి యేలుఁబడికి లోనై సర్వవిధములను సకలసౌఖ్యముల నందుచున్నదనియు, నీనడుమ సంభవించిన సాహాయ్యనిరాకరణపీడచే నది కురలఁ గొన్నికష్టములపాలు కావలసి వచ్చుచున్నదనియు, దానిని దిరస్కరించుచు రాజభక్తి కేవిధముగను గొఱంతను జూపని వార లెట్టి యిడుములకును లోనుగాక బహువిధముల సౌఖ్యమును బడయుదురనియును దెలుపుటయే యీ గ్రంథముయొక్క ముఖ్యోద్దేశ్యము,

మఱియుఁ దమ పాలనములో నున్న ప్రజలకెన్నియో విధముల మేలొనఁగూర్చియు, నొనగూర్చుచును, నొనగూర్ప నెంచియు నుండిన శ్రీ శ్రీ శ్రీ జార్జి సార్వభౌములకును వారికుటుంబమునకును దేవుఁడాయురారోగ్యాది సకలభాగ్యముల నిచ్చి సతతము సంరక్షించుఁగాక !

రామచంద్రపురము,
గోదావరి
18—4—30

ఇట్లు
భాగవతుల లక్ష్మీపతిశాస్త్రి.

సప్తమ ముద్రణము.

షష్ఠ ముద్రణమునందు వలె నీ ముద్రణమునందు నందందుఁ గొన్ని మార్పులొనర్చుటయే కాక కొన్ని నూతనాంశములను సహితమును జేర్చి గ్రంథమును విస్తరింపఁజేసినాఁడను. అందులకు హేతువు గత ముద్రణ షట్కమందలి గ్రంథములెల్ల నచిరకాలములో విక్రయింపఁబడుటయె.

రామచంద్రపురము }
7 ఫిబ్రెవరి 31 }

భాగతుల లక్ష్మీపతిశాస్త్రి.

బ్రిటిషు పరిపాలన సౌఖ్యము

ఆంధ్ర దేశీయులారా! బ్రిటిషు ప్రభుత్వమువలన భరత ఖండవాసులు పడయుచుండెడి సౌఖ్యములకు మితియే లేదని చెప్పిన నతిశయోక్తి యెంతమాత్రమును గాఁజాలదు. వానిలో నొక్కొక్కదానినెత్తి వ్రాయఁబూనిన గ్రంథ బాహుళ్యమగును. అందుచేఁ బాఠకులకు విసువును జనింపవచ్చును కావున బహు గ్రంథమగుదానిని జిన్నిపొత్తమున నిముడునట్లు వ్రాయుటయే లోపముగాఁ గాన్పించు నేమో; కాని జనుల సౌఖ్యానుభవమున కేలోపమును గాన్పించుచుండుటలేదని నాతలంపు. అందును సామాన్యముగా నందఱకును దెలియఁదగినవియుఁ దెలిసిన వారలు మరల మరల స్మరింపఁదగినవియు నగు వానిలో ముఖ్యమగువానిని బదిపండ్రెండింటిని బేర్కొనినపిదపఁ బరిపాలకులకు మనమేల పన్ను లీయవలసియున్నదో తెలిపెదను.

ప్రపంచమందలి యే వస్తువుయొక్క యైనను గుణదోషములను బాగుగాఁ గనుఁగొన నెంచినపుడు మున్ముందుగా దానియొక్క పూర్వాపరస్థితులను జక్కఁగా నాలోచించిన పక్షమున నవి యెల్ల మనకే విశదమగును. ఒకరు చెప్పుచుండినదానిని బట్టి యెట్టి విమర్శనమును జేసికొనకయే విశ్వసించుట మూర్ఖుల లక్షణమనిపించుకొనును; గాని బుద్ధిమంతుల లక్షణమనిపించుకొనదు. 'ఇంగ్లీషు ప్రభుత్వమువలన మనకిప్పుడు సౌఖ్యము కలుగుచున్నదా? కష్టము కలుగుచున్నదియా? అనెడిదియే

ప్రస్తుతవిషయము; కావున హిందూదేశము పూర్వ మేస్థితిలో నుండెను? ఇప్పుడు బ్రిటిషుపాలనము నందెట్టి స్థితిలో నున్నదని విమర్శించుకొంటిమేని మనకే హిందూదేశ మాంగ్లేయులచే నెంతయో బాగుగాఁ బరిపాలింపఁబడుటచేత నందలిజనులు సకలసౌఖ్యములను బడయుచున్నారని తెలియఁగలదు. దానిని బట్టి పాఠకులకు విపత్కులగువారలు బోధించెడి బోధనల యొక్క తత్త్వ మెంతటిదో తేటపడక మానదు. ఇప్పటిస్థితిని మన కన్నులారఁ జూచుచున్నారము కానఁ దెలియును; గాని పూర్వావస్థ మనకెల్లు గోచరించునందురా! పూర్వపుదశను దెలుపుటకుఁ జరిత్రములే కాక గ్రామవృద్ధులగు వారలును బారంపర్యముగాఁ జెప్పుకొనెడి గాథలును గలవు. ఆ కాలము నందు రాజ్యమేలువార లొండొరులతో ననవరతమును బోరాడుచుండెడి వారలనుమాట యటుంచినను మహామ్మదీయప్రభువులు విడువక హిందూరాజులతోఁ బోరాడుచుండెడి వారలు. ఏలిక లావిధముగ నుండియున్నపుడు గ్రామములగతి యెట్లుండెనని యాలోచించితిమా! తఱచుగా దగ్ధములు చేయఁబడుచుండెడివనియు, భూములసంగతి పరిశీలించితిమా! ఎక్కడనో యొకచోటను గాని తక్కిన భూములెల్లను సేద్యమును నదియే లేక వ్యర్థముగా బీడుపడి యుండెడివనియు, జనుల విషయము పరికించితిమా! వారుకొల్లపెట్టఁ బడుచుండెడివారలనియు, రాజులు కైకొనెడి పన్నులను బరీక్షించితిమా! వారు ఫలాదికమున కేవిధమగు దారిని జూపకయే కైకొనెడి పన్నులకుఁ బరిమితియే లేకుండెడి దనియు, జనులు దూరదేశ

యాత్రలుచేయుట యెట్లుండెనని చూతిమా ! దేశమునందంత టను విచ్చలవిడిగా బందకాండ్రును, దొంగలును సంచరించు చుండెడివార లనియు నందుచేత ననేకులు గుంపులు గుంపు లుగాఁ గూడికొని చేత నాయుధములు పట్టియుండినఁగాని జనులు దూరదేశయాత్రలు చేయుట దుర్ఘటముగా నుండెడి దనియుఁ దెలియును. పోనిండు ! వీని కేమి ! ఇవియెల్లను జనుల సామర్థ్యమునుబట్టి కాలక్రమమునఁ దొలఁగిన వనెడి పిచ్చి తలంపు గలిగినను నా కాలమునఁ బ్రజ లొక ప్రదేశమునుండి వేఱొక తావునకుఁ బోవుట కిప్పటివలె మృగచోరభయాదులు మృగ్యములై యుండెడి మంచి మంచి బాటలున్నవా ? యని ప్రశ్నించినపు డెట్టి ధీమంతుఁడైనను మువ్వాటికిని లేవు లేవనియే చెప్పవలయునుగదా ! సామాన్యజనుల కట్టి త్రోవలే లేకుండినపు డయోమార్గములు గలవా ? తంతివార్తలున్నవా? పత్రికాస్థానము లున్నవా ? వివిధవిద్యలను నేర్పెడి విద్యాల యము లున్నవా ? సింహాసన మధిష్ఠించి యుండు మహా రాజునకును వీథులయందుఁ దెరలాడు గర్భదరిద్రునకును దుల్యముగా న్యాయమును బడయుటకు న్యాయస్థానము లున్నవా ? సకలదేశ ప్రవృత్తిని దెలిపి మనుజులకు లోకజ్ఞాన మును బోధించెడి పత్రిక లున్నవా ? అల్పమూల్యమునకు దొరకెడి ముద్రితపుస్తకము లున్నవా ? సేద్యమునకును వాణి జ్యమునకును గంగాది నదులకు నూఱులకొలఁది మైళ్ళవఱ కును లక్షలకొలఁదిని పౌరుల ధనమును వ్యయము చేసి త్రవ్వింపఁబడిన కాల్వ లున్నవా ? జంతుసంతానమును బహు

విధముల హింసింపక వివిధ కర్మములను దీర్చెడి యంత్రము లున్నవా? యంత్రాలయము లున్నవా? యని ప్రశ్నించు కొంటిమా! అయోమార్గములు లేవు నిరోమార్గములు లేవు; తంతివార్తలు లేవు నింతివార్తలు లేవు; పత్రికాస్థానములు లేవు గిత్రికాస్థానములు లేవు; వివిధరూపములగు విద్యలను నేర్పెడి విద్యాలయములు లేవు గిద్యాలయములు లేవు; క్రమమైన న్యాయస్థానములు లేవు గీయస్థానములు లేవు; ధర్మవైద్యశాలలు లేవు గిర్మవైద్యశాలలు లేవు; ధనాగారములు లేవు గినాగారములు లేవనియే చెప్ప కొనవలయును. ఇంతయేల! ఇపుడు గాన్పించెడి వానిలోఁ బూర్వ మొకటియైనను లేదు. అదేమిమాట? ధనాగారములు లేవనుటతెప్పు! అప్పటివారలు తమధనము నెట్లు కాపాడు కొనఁగలిగి రందురా! వారు తమధనమును భూమిలోఁ బాతి పెట్టి కాని యాభరణములుగఁ జేసికొని కాని దాఁచుకొనెడి వారలు. అంతియేకాదు! అప్పటి రాజకీయోద్యోగులు తమ ధనమును గొల్లగొందురనెడి వెఱపుచే ధనవంతులు తాము ధనముగలవారలైనట్లుగాఁ గాన్పింపకుండులాగున బీద వేసములు వైచికొని తిరిగెడివారలు.

ఇఁక బ్రిటిషువారిపాలనమునందు జను లెట్లుసుఖులై యున్నారో చూతము! వారు న్యాయ్యముగాఁ బరిపాలనము చేసెడి ప్రభువులగుటచే జనులు తస్కరుల మూలమునఁ గాని క్రూరజనమువలనఁ గాని యెట్టి భయమును లేకయుఁ దాము వాంఛించిన మతమును నవలంబించుచు రోగపీడితులైన

పుడు పాలకులచే స్థాపింపఁబడిన వైద్యశాలలకుఁ జని చేయించుకొనుచును, దంత్రీవార్తామూలమునఁగాని పత్రికా వహాన కార్యస్థానముల మూలమునఁ గాని సొమ్మును లేఖలను దామ పంపనెంచినవారలకుఁ బంపుకొనుచును, సకల దేశముల యందును భయరహితులై స్వేచ్ఛగాఁ బ్రయాణము చేయుచును, నెట్టి వెలుపును లేకయే క్రయవిక్రయములను జేయుచును, కళా శాలలందు వివిధకళలను నేర్చికొనుచును, సర్వత్ర సకల సస్యములను బుష్కలముగాఁ బండించుకొనుచును, సకల పరికరములతోఁ గూడిన దివ్యభవనములను నిర్మించుకొని నిర్భీతితో నివసించుచును, నిచ్చవచ్చిన రీతిని వస్త్రాలంకారాదులను దాల్చి తిరుగుచును, నేవిధముగను దారిద్ర్య మనునది లేక సకలవిధములను సుఖముగాఁ గాలము కడపుచున్నారు. వీని యన్నిటికంటెను ముఖ్యమైనది దొరతనమువారు మనకుఁ గావలసినంత స్వేచ్ఛను గలిగించియున్నారు. తప్పిదమునకుఁ దలపడక యుండినపక్షమున సకలజనులును మహారాజులవలె నుండి స్వాతంత్ర్యముతో నిఖిలసౌఖ్యముల ననుభవించుచుఁ గాలము పుచ్చవచ్చును. పూర్వమువలెఁ గొన్నికొన్ని వర్ణములవారలు పల్లకుల నెక్కరాదని కాని చదువుకొనరాదని కాని గోడలకు వెల్లవేసికొనరాదనికాని శాసించి యుండిరా? లేదు. మన పురాణములలో వర్ణింపఁబడినట్లుగాఁ జిరజీవుల వంటి వార లెవ్వరైన యుండి యీ భరతఖండముయొక్క పూర్వస్థితినిగూడఁ జూడఁగలిగిన పక్షమున నప్పటి భరత ఖండమునకును మన యిప్పటి భరతఖండమునకును నరకమున

కును స్వర్గమునకును నున్నంత వ్యత్యయమున్నదని చెప్పక పోయెడివారలా! ఇదియే ప్రాచీనపరిపాలనమునకును వార్తమానికపు శాసనమునకును గల భేదము. ఇంక నెన్నియో బ్రిటిషుపాలనము వలని లాభములు గలవు; వాని నెల్ల నిందుఁ జూపిన గ్రంథవిస్తరమగునని వదలివేయుచున్నాఁడను.

ఇంకను బూర్వోక్తవిషయములలోఁ గొన్నిటి నెత్తి విమర్శింతము! బ్రిటిషువారు మన భరతఖండమునందుఁ గాలిడకమున్ను రాజపుత్రులు, మహారాష్ట్రులు, ఆఫ్ఘనులు, సీకులు, మొగలాయీలు, పిండారీలు మొదలగువారలెందఱో పాలకులై యుండిరి. వారలలోఁ బరాక్రమవంతులు పరాక్రమహీనులపై నిరంతరము దాడి వెడలుచుండెడివారలు. అందుచే నొక వేయిసంవత్సరముల కాలము భరతఖండము యుద్ధములచేఁ గలిగిన రుధిరప్రవాహములతోడను, చౌర్యము మొదలగు దుష్కార్యములతోడను నిండియుండెను. దీనినిబట్టిబహునాయకత్వమువలననే దేశమునకైనను సౌఖ్యమునునది కల్లయని చెప్పవచ్చును. ఈహిందూదేశమెల్లు పరస్పరము కలహింపఁ జొచ్చెడి హిందూమహమ్మదీయ ప్రభువులచేతనే కాక మఱి కొందఱచేతను బీడింపఁబడినది. ఈ భరతఖండము పైకిఁ బలుమాఱు గజనీసుల్తాను మహమ్మదును, సుల్తాను మహమ్మదు ఘోరును, తైమూరును, నాదరుషాయును, పారసీకులు మొదలగువారలేకాక యనేకేతర జాతులవారును నుత్తరదేశములనుండి దండెత్తివచ్చి యీదేశము నాక్రమించుకొని ప్రజలను బలువిధములను బాధించి యంత మొందించుటయే కాక మత

ద్వేషములను బూని దేవాలయాదులను నాశన మొందించెడి వారలు. ఇంకను మఱి యెన్నెన్నో దుష్కృత్యముల కొడిగట్టెడి వారలు. ఆకాలమునఁ బాలకులపైఁ దిరుగుబాటొనర్చెడి వారలను జిత్రవధ గావింపక వదలెడి వారలా! అట్టి విప్లవము స్వప్నములందైనను గాన్పించుచున్నవా! పైనిచెప్పఁ బడినట్లుగాఁ బరరాష్ట్రముల వార లెవ్వరును హిందూదేశము పైఁ బడి బాధింపకుండులాగున మహాబలిష్ఠులును నత్యంత ధనసంపన్నులును నగు బ్రిటిషువారు దీని కుత్తరభాగము నందు బలిష్ఠమగు దుర్గావళిని నిర్మించుటయే కాక యందుఁ జమూసమూహము నుంచి యున్నారు. అట్లే జలభాగము నుండియు నితరదేశముల వార లిందుఁ బ్రవేశింపకుండుటకై యుద్ధనావలను సముద్రముపై సంసిద్ధము చేసి యుంచిరి. ఆకారణమున నిప్పుడితరదేశముల వారలు భూమార్గమునఁ గాని జలమార్గమునఁ గాని తుదకు గగనమార్గమునఁ గాని వచ్చి మనలను బూర్వమునవలెనే కష్టపఱుపకుండుటకై నిల్చిన యనీకమునకగు వ్యయమును మనము పన్నులీయకుండిన పక్షమున నెక్కడనుండి వచ్చును! వేతనమును గైకొనక యెవ్వరును నేపనియును జేయరు గదా! కావున మన రక్షణమునకై మనము పన్ను లీయవలసియున్నది. ఈ ప్రవృత్తి యెట్టిదో చక్కఁగాఁ బరీక్షింపుఁడి! అంత నదియెల్ల మీకే తెల్లమగును.

దొంగతనముతక్క మఱేవృత్తియు నెఱుఁగని తక్కువ జాతులను బట్టి చెఱసాలలం దిడి బందిపోటు దొంగతనము లోనుగాఁగల క్రూరకార్యముల నడుగంటఁ జేసిన దాంగ్లేయులే!

అదెట్లందురా! థగ్గులనెడి పాశకరులు వణిజుల వేషమువైచి కొనియు, సాధువులగు నధ్వగులవలెఁ గాన్పించియు నుత్తర హిందూస్థానమునందే కాక మధ్యపరగణాలయందును సంచరించుచు నూఱులకొలఁది సంవత్సరములు పాంథులనుబట్టి పీడించెడి వారలు. వారు మార్గమునఁ బ్రయాణముచేయు వారలతోఁ గలసి మెలసి పయనించుచు దట్టమగు నడవుల నడిమికి వచ్చినపుడు సమయమును గనిపెట్టి పాశములను బోలిన తమతలగుడ్డలతో యాత్రాపరుల మెడల కురివోసిచంపి వారలకడ నున్న ధనమెల్లను హరించుటయే కాక వారి దుష్కృత్యమితరులకుఁ దెలియకుండులాగున నామృతశరీరములను బూడ్చిపెట్టిపోయెడు వారలు. అప్పుడు కాశీ లోనుగాఁ గల స్థలములకు యాత్రలు చేయు నధ్వన్యు లెందఱో యీ విధముగాఁ బరలోకముల కనుపఁబడుచుండెడివారలు. అట్టి దుండగములు దేశమునందెన్నో ప్రబలి యుండుటచేతనే మన వారలు పూర్వము కాశికిఁ బోయిన వాఁడును గాటికిఁ బోయినవాఁడును సములనిరి. పైనిచెప్పినట్లొకపాశకరులేకాక దొంగతనముచేతనే జీవించెడి నీచజాతు లనేకములుండెడివి. అట్టివాని నన్నిటిని బట్టి నిర్మూలము కావించి పథికులకు మార్గములందు వెఱపు లేకుండఁగఁ జేసినది యింగ్లీషువారలు కాక మఱెవరు? అందుచేతనే మునుపటివలెఁ బందిపోటు దొంగతనమును దారిదోపిడులును వినరాకున్నవి. ఇంతయేల! ఇప్పుడు మనము వీథిలోఁ బాఱవేసికొన్న వస్తువైనను భద్రముగా నుండును. అట్లు వారలొనర్చిన మేలును మఱచి వార

లను దూషింప దొరఁకొనుట సత్పురుష లక్షణ మగునా ?

ఆంగ్లేయులచేతనే యనేక ఘోరాచారములు మొట్ట మొదటికి నశింపఁజేయఁబడినవి. వారు రాకముందు హిందూ దేశమునఁ బ్రబలముగా నుండెడి నరబలులుగాని, భర్తలు మృతినందఁగా భార్యలును దమ భర్తృశవములతోఁ బాటు దహింపఁబడుటకాని, రాజపుత్రులలో నుండెడి యిక్కలి క్రూర కార్యమగు నాఁడుపిల్లలు కల్గినంతనే వారలను జంపివేయుట కాని యేది? ఇట్టి విప్లవాంగ్లేయులచే మాపు మాయఁజేయఁ బడిన వని మన మందఱ మంగీకరింప వలసినదే కదా. అట్లు కాదనుకొనువార లింగ్లీషువారి యేజెంటయిన కర్నలు వాల్టరుదొరగారు పదునెనిమిదివందల యెనుబదియేడవ (1887) సంవత్సరమునఁ గూర్చిన రాజపుత్రస్థాన హితకారిణీ సభా వృత్తాంతమును గనుఁగొనినఁ దనివి నందఁగలరు.

మార్గాయాసము వలననే కాక వర్షపాతము చేతను నెండచేతను జోరులమూలమునను రోగముల మూలమునను విశేషబాధ కలుగుచుండెడి పథికులకు సకలసదుపాయములను జూచిన దాంగ్లేయులే! వారి స్వాధీనము లోనికి నీహిందూ స్థానము రానప్పుడు మంచిబాట తుద కొక్కటియైనను గల దని చెప్పఁజాలముకదా. ఆకాలమున దరిద్రులు దూరదేశము నకుఁ బోవలసి యుండినప్పుడు దినమంతయుఁ గాలి నడకను బయనము చేసిచేసి నిశాసమయమునందు మాత్రమే యేచెట్టు దాపుననో యేగుట్టచెంతనో బడలికను దీర్చుకొనెడివారలు. అనువగు మార్గము లుండకుండుటచే శకటము లెప్పుడో కాని

యుపయోగపడెడివి కావు. ధనికులగువారలుమాత్రము యాప్య యానములపై నెక్కి కాని గుఱ్ఱములమీఁదను గాని గంటకు గవ్యూతిదూరము మాత్రమే కదలి పోఁగలిగెడి వారలు. వర్షకాలమునందట్లును బయనించుటయు బహు దుర్ఘటముగానుండెడిది. ఇన్నిమాట లేల? కాశికిఁగాని కలకత్తాకుఁ గాని పోవలయునన్న నెన్ని నెలలు కడచెడివో కనుఁగొంటిరా? ఆఱుమాసములు మొదలుకొని తుదకొక సంవత్సరమైనను గడువవలసి యుండెడివి. అట్టి దీర్ఘకాలయాపనమే కాక ద్రవ్యములును నూఱులకొలఁదిని వెచ్చింపఁబడుచుండెడివి. అట్లయ్యును సుఖముగా మరలివచ్చి యిల్లు చేరుట మహాభాగ్యమనియే చెప్పుకొనెడివారలు. అట్టికష్టములన్నియు నిప్పుడు కడతేఱి యెండయనక వానయనక నూఱులకొలఁది మైళ్ల దూరమందున్న ప్రదేశములకుఁగూడ సుఖముగా నొక బండిలోఁగూర్చుండి యే రెండుమూఁడుదినములలోనో పోయి చేరఁగలము. అట్టిసౌఖ్యమునకు బ్రిటిషువారేర్పఱచిన యినుప దారియే కారణమని నిశ్చయింపరాదా! * ఒక్క యమో మార్గమే యననేల? సాగరముమీఁదను బొగయోడలుకూడ వేయఁబడియుంటచే చరనగరముల లాగున నవి బయలుదేఱి వివిధఖండములం దుండెడి విచిత్రవస్తువులను మనకు దొరకు నట్లు చేయుటయే కాక నానాదేశములవారితోడి కూటమిని బట్టి నాగరకతనుగూడ నభివృద్ధిచేయుచున్నవి. పెక్కుమాట లేల! తుదకుఁ గడువేగముగా గగనమున గమించెడి విమానములనుగూడఁ గనుఁగొనిరికదా! ఏది! “స్వరాజ్యము! స్వరా

జ్యము” అని పలవరించుచు నాంగ్లేయులను నిరసించెడి పురుష పుంగవులను వేలుమడఁచి చూపుమనుఁడి! తొల్లి యెందైనను భూమిమీఁదఁగాని, యాకసమునఁగాని, జలములపైఁ గాని త్వరితముగా దూరదేశములకు సయితము పోయివచ్చుటకు యంత్రవ్యాపార ముండియున్న దేమో! పూర్వము భరతఖండ మందలి గంగాది నదుల జలము నిరర్థకముగాఁ బోయి సాగర మునఁ జేరుచుండెడిది. ఇప్పుడన్ననో బ్రిటిషువారు లక్షల కొలఁదిని ధనమును వ్యయముచేసి యా యాపగలకు సేతువు లను గట్టించియు నూఱులకొలఁది మైళ్ల పొడవునను బహు శాఖోపశాఖలతోఁ గూడిన కాలువలను ద్రవ్వించియు నా పావ నోదకములను దేశమునందంతటను బ్రవహింపఁజేసిరి. అట్లనేక శాఖోపశాఖలతోఁ గూడిన యాకుల్యలు మనుష్యులనే కాక సరకులను గొనిపోయెడి పడవలు నడచుటకును, జేలకు నీళ్లు పెట్టుటకును గూడ నుపయోగపడుచున్నవి. కాఁబట్టి పూర్వ మువలె భూము లనేకము లెక్కడఁజూచినను బీడుపడియుండక సాగుబడి యగుచున్నవి; పజ్జభూములు సహితము పంటభూము లగుచున్నవి. వానివలన నట్టిసదుపాయములే కాక సామాన్య ముగాఁ ద్రాఁగుటకుఁ బ్రతియూరివారికిని మంచినీరు దొరకుట తటస్థించినది. కావునఁ బూర్వ మెవ్వరును జేయని జీవదాన మును సైతము బ్రిటిషువా రొనర్చిరని చెప్పుకొనక తప్పదు. అంతియేకాదు; వారలచే నీ దేశమునందలి ప్రతిభాగమునం దును మంచిమంచిమార్గములు వేలకొలఁదిఁ గ్రోశముల దూర మువఱకును వేయింపఁబడియున్నవి. అందుచే నిప్పుడు వారి

శాసనముమూలమునఁ జోర భయాదులులేకయే యొంటరిగా నైనను నరుఁడు యెంతవస్తువునుకనైనను ప్రయాణముచేసి రాఁగలఁడు. పూర్వమన్నచో యయోమార్గములుకాని, కాల్వలుకాని, సుపథములుకాని లేవు. ఉన్నయడవి మార్గములైనను వ్యాఘ్రాదిఘాతుకమృగములతోడను వానికంటెను గడుఁ గ్రూరులైన చోరులతోడను నిండియుండుటచే జనులు గుంపులు గుంపులుగాఁ గూడి వెడలుచున్నను వెలుపుడక్కి వెడలఁజాలక పోయెడివారలు. అట్టివ్యధలెల్లను గడచనఁజేసిన దాంగ్లేయులందురా! అనరా! నుతియొక విశేషము. అట్టి యయోమార్గాదులు లేకున్న నిత్యమును మనకుఁ గాన్పించెడి చిత్రవిచిత్రమగు వస్తుజాల మెక్కడనుండి వచ్చును? అంతియే కాదు; పూర్వము కాటకముపట్టిన స్థలముల కితరదేశముల నుండి ధాన్యాదులువచ్చెడి వీలులేక యుంకలి జనులు మలమల మాఁడి చావవలసినవారైరి. ఈ బ్రిటిషుపాలనములో నట్లగుచున్నదా! లేదు! లేదు! ముమ్మాటికిని లేదు. పండినప్రదేశములనుండి యెండినయూళ్లకు నయోమార్గాదుల మూలమున ధాన్యాదికము కొనిపోఁబడుచున్నది. అందుచే నిప్పుడు వానలు కురియకున్నను బంటలు పండకున్నను గఱవను మాటయే వినరాకున్నది. వీరి యేలుబడిలో నొడలు వంచక పూర్వు లార్జించిపెట్టిన ధనమెల్లను దుర్విషయములకై విని యోగించి కాళ్లు చాచుకొని కూర్చుండు వారలకుఁ గూటికిని గుడ్డకును గఱవగు నేమో; కాని యొడలు వంచెడివారల కెల్లరకును గూడుగుడ్డలకు గఱవగుటలేదు. ఇదియు నదియు

నననేల? తొల్లి దుఃఖజనక మగు నదియెల్ల నిత్తఱి సౌఖ్య దాయకమై యున్నదని నిస్సంశయముగాఁ జెప్పవచ్చును.

నిఱుపేదయగు కూలివాఁడు సహితమును న్యాయమును బొందుటకుఁ గ్రమమగు న్యాయస్థానముల నేర్పఱిచినది బ్రిటిషువారే! వీరు న్యాయసభ లేర్పఱచి మహారాజు మొదలు మహాదరిద్రునివఱకును గల జనులందఱును విధేయులై నడచు కొనులాగున ననేకములకు శాసనముల నేర్పఱచి యాచరణములోనికిఁ దెచ్చిరి. అట్లు వారు నిర్మించిన చట్టములను బూర్వమువలె నెవ్వరికిని దెలియకుండులాగున దాఁచియుంచక యాయా చట్టములందున్న విషయముల నెల్ల నెల్లరకుఁ దెలియుటకై ముద్రించి ప్రచురించుచున్నారు. కాన నీ కాలమునఁ బల్లెలలో నుండెడి పామరులకు సైతము లోకవ్యవహార జ్ఞానమలవడియున్నది.

పూర్వమనేక రాజులచే ననేక విధములుగాఁ బాలింపఁబడిన హిమాలయము మొదలు కన్యాకుమార్యగ్రమువఱకు నుండెడి దేశమును నేకరాజశాసనముక్రిందికిఁ దెచ్చిన దాంగ్లేయులే! పూర్వము వేఱు వేఱు దేశములందు వేఱువేఱుగా నృపశాసనము లుండిన పగిది నుండక యా యా దేశముల కన్నిటికిని నేకరాజశాసనమే వ్యవహరింపఁబడునట్లు చేసిరి. అందుచేఁ గొన్ని ప్రదేశములందున్న వారలకు న్యాయమును మఱికొన్ని ప్రదేశములం దున్నవారల కన్యాయమును జరుగఁ జాలవు. కావుననే యిప్పటి మన భరతఖండమునందలి యే భాగమునకుఁ బోయి చూచినను రాజశాసనములందుఁగాని

రక్షకభటులందుఁగాని దండవిధాయకులందుఁగాని వ్యవహార పద్ధతిలో భేద మొకింతయేనియుఁ గాన్పింపకయే యొక్క తెఱఁగున నుండును. అందువలన భరతఖండమందలి భిన్న భిన్న దేశములందు జనించినవారైనను నొక్కవిధముగాఁ గాపాడఁబడుచున్నారు. పూర్వముననో మహారాష్ట్రదేశమున జనించినవాఁ డాదేశముననందే సురక్షితుఁడై యుండెడివాఁడు; కాని వాఁడు మఱొకదేశమునకుఁ బోయినపుడు వాని జన్మస్థానమునందువలె సురక్షితుఁడు కాకుండెడివాఁడు. అట్టిది యెల్లను బలిష్ఠులును సమర్థులును న్యాయానువర్తను లును నగు బ్రిటిషువారి పాలనమూలమునఁ బోయినది. వారు భిన్నభిన్న యభిప్రాయములతోడను భాషలతోడను మతములతోడను గులములతోడను గూడియుండిన యీ దేశము నొక్కవిధముగాఁ బరిపాలించుటయే కాదు; సర్వ ప్రపంచమందలి యైదవభాగమును నేలుచున్నారు. అందులకుఁ గారణము న్యాయానువర్తను లగుచు సకలవిధములను బ్రజ లకు సౌఖ్యమును జేకూర్చెడివార లగుటయే! ప్రస్తుతాంశము నకు వత్తము. పైని చెప్పఁబడిన ట్లిప్పుడు మనము హిందూ దేశమునందలి యేప్రదేశమునకుఁబోయినను జన్మస్థానమునందు వలె సుఖముగా జీవింపఁగలము. అట్లు రక్షకభటుల నేర్పఱుప కున్న నీదేశమున బలవంతులు బలహీనులపైఁబడి వేవిధముల వేధింపక విడిచెడివారలా? గృహస్థులు భార్యాపుత్రాదులతో నొకయూరనే యే పీడయునులేక స్వేచ్ఛగా జీవింపఁగలిగెడి వారలా! తుంటరు లెన్నెన్ని దుండగములుచేయదొరఁకొనెడి

వారలు. శాసనకు లెన్నెన్నియో తెలుఁగులచు గట్టువాఁడు లోనవ్వుచున్నను నిప్పటికిని గొన్నిజాతులుండెడి తావులందు జరుగు ఘోర కార్యములు బయలు పడుచున్నవా? అట్టిజాతుల కపుడేక చెల రేఁగినపక్షమునఁ జెప్పవలసిన దేముండును. ఇంత యేల ? "ఒక నెలదనుకను *దొంగతన మొనర్చిన వారలను శిక్షింపము"ని ప్రభుత్వమువారలు ప్రకటించిన పక్షమున నొకరి యింటనైన నొక పూచికపుల్లనైన నుంచురేమో యాలోచింపుడి! అట్టి దుష్కృత్యము లెవ్వియును జరుగకుండుటకై యేలికలు నియమించిన యారక్షకభటాదుల కెంత ద్రవ్యము కావలసియుండునో యోజింపుఁడి! జీతము లేనిదే లోకమున నెవ్వరును నేపనియును జేయరు కదా! వారలకు మాత్రము భార్యాపుత్రాదు లక్కఱలేదా! వేతనము లేకయే వారల నెట్లు పోషించుకొనఁగలుగుదురు. అందుచే మన రక్షణము నకై యేర్పఱచినవారల జీతమునకును మనము పన్నీయ వలసియున్నది. పై పెచ్చు మున్నెప్పుడును లేని యుపకార వేతన ముద్యోగముచేసి విశ్రాంతి కైకొనువారల కిచ్చెడి యాచారమును వీరి యేలుబడిలోనే ప్రారంభమయ్యెను.

ఇచ్చవచ్చిన మతము నవలంబించుటకు వీలొనర్చినది యింగ్లీషువారలే! యింగ్లీషువారు రాకముందు మహమ్మదీయ ప్రభువులగు నౌరంగజేబు టిప్పుసుల్తానులోనుగాఁ గలవారలు

* దీనికి నిదర్శనముగా న్యాగ్రహావేశపరులు మొన్న మొన్న షోలాపురమును నరాజకముగా నొనర్చిన బహుస్వల్ప కాలమునందే యందెన్నెన్ని చౌర్యములు జరిగినవో చూచుకొనవచ్చును.

బలాత్కారముగా లక్షలకొలఁదిని హిందువులను మహమ్మదీయులనుగాఁ గావించియుండిరి. అట్లు హిందువులచే బలవంతముగా నహితకార్యములు నాచరింపఁజేయుటయే కాక జాజియా యనెడి పన్నును బ్రతి హిందువు కడనుండియుఁ గైకొనెడి వారలు. ఆ విధముగా బలాత్కరించి మతాంతరులను దమ మతములోనికి లాఁగుకొనిపోవుట యిప్పుడు కలదనఁగలమా! ఇదియు నొక లాభమే యనఁదగును. అనుష్ఠానమువలన నన్యులను బాధింపనట్టిదియు నేవిధమగు నష్టమును, గష్టమును నితరులకుఁ గలికింప నట్టిదియు నగు నేమతమునైనను నిప్పుడు స్వేచ్ఛగా మనము స్వీకరింపవచ్చును. నూతన పరిపాలన విధానమువలన మన సత్యాగ్రహుల కొసఁగిన యధికారమును బట్టి మతవిరుద్ధ కార్యములు తలచూపుచున్నవి; కాని పాలకులట్టి శాస్త్రవిరుద్ధకార్యములనుమనచేఁజేయింపఁజూడరు. అందులకుఁ దార్కాణముగా మొన్నను బుట్టిన శారదాచట్టము నే చూచుకొనవచ్చును. ఇంకను నా ప్రముఖులు శాస్త్రవిరుద్ధ కార్యముల నెన్నింటినో సాగింపఁ జూచుచున్నారఁట. వీనిని బట్టియైనను సత్యాగ్రహులు దేశమున కెంతమేలు చేయఁ గలరో యాలోచించు కొనఁగలము.

బ్రిటిషువారు శాసించునపుడే హిందూదేశమునకుఁ గాని యితర దేశములకుఁగాని వార్తలను ధనాదికమును నెట్టి కష్టములునులేకయే తెలికగాఁ బంపుకొనుచున్నారము. పూర్వ మీహిందూదేశమునందేయున్న కాశీ మొదలగుదూర దేశము లందుండెడి వారల కొకయుత్తరము కాని కొంతధనము కాని

పంపనెంచిన పక్షమునఁ బ్రత్యేకముగా నొకసందేశహరునిచేఁ బంపవలసియుండెడిది. అతఁడు మార్గమధ్యమున నెట్టిభీతియును లేక ప్రాణములు నిల్పుకొని మరలి రాఁగలిగిన పక్షమున రాకపోకలకతనికిఁ గొన్ని నెలలు పట్టుటయేకాక విశేషముగా ధనవ్యయమును నగుచుండెడిది. కాబట్టి దీనివలనఁ బూర్వకాలమునం దొక యూరివారి క్షేమసమాచారము రెండవయూరివారికిఁ దెలియుటయే కష్టసాధ్యముగా నుండెననియు గ్రహింపఁగలము. ఇక్కాలము నందొక యరణా వెచ్చించితిమా ముద్రితోత్తరము వచ్చును. దానివలన మన దేశమున నెంత దూరమున నున్నవారలకైనను గొలఁది కాలములో సమాచారము నందింపఁగలము. అట్లే కొంత యుపాయన మిచ్చితిమా ధనాదికమును బంపఁగలము. అట్లుదంతములను దెలిసికొనుటకు జాబులే కాక బహుయోజనముల దూరమునం దుండెడి దేశములందు జనించిన విశేషములను గూడ నొక్క నిమేషములోఁ దెలిసికొనుటకు మనోవేగమునుగూడను గెలికొట్టెడి తంత్రీమార్గములును, తంత్రీరహితమార్గములును గనిపెట్టఁబడియున్నవి. కాన నావిద్యుద్వార్తావహముల మూలమున నత్యల్పకాలములోఁ గడుదవ్వునందున్న వారలకైనను వృత్తాంతములనే కాక విత్తమును బంపఁగలము. ఏ ప్రాణికిని గాని యెట్టి బాధయును గల్గింపక సురక్షితముగాఁ బంపెడి యిట్టి విధానములు పూర్వము కలలలోనైనను మన పూర్వులు కనియు వినియు నుండరా!

వివిధకళలయందు మనలను సమర్థులనుగాఁ జేసెడి కళాశాలలను బ్రభవింపఁజేసిన దాంగ్లేయులే యని నిరాఘాటముగాఁ జెప్పవచ్చును. పూర్వము మహావిద్వాంసులగు వారలే యొకకాగితముపైఁ జేవ్రాలు చేయవలసి వచ్చినపుడు కొన్ని కలములు విఱుగవలసి యుండెడివని చెప్పుదురుకదా! ఇప్పుడో సామాన్యుఁడుకూడను జేతఁ గలముపట్టినచో నే విషయమెత్తియైనను జాకచక్యముతో బహుగ్రంథము వ్రాసి తనసామర్థ్యమును జూపుకొనఁగలఁడు. అట్లగుటకుఁ గారణమేమై యుండును! ఎల్లయెడలను బాఠశాలను నేర్పఱచి పూర్వకాలమునందుఁ గొన్ని జాతులవారలకందని ప్రమానిపండై యున్న విద్యావిత్తమిప్పు డజ్ఞానాంధకారమునఁ జిరకాలమునుండి యుండీయున్నవారల కన్నులు మిఱుమిట్లు కొనునట్లుగా వెదచల్లఁబడుటయే! ఇంటఁ దిని యింటివాసములు లెక్కయిడ మొదలుపెట్టిరను సామెతగా వా రేర్పఱచిన విద్యాలయములందే బహువిద్యలను గఱచి రాజద్రోహమునకుఁ బాల్పడెడివార లింగ్లీషువారి బుద్ధి వైశద్యమును బ్రశంసింపకున్నను నే విధముగానైనను బూర్వదృష్టి యొక యింతయేనియును గలవారలు ప్రశంసింపకమానరు. మనకే కాక మన సంతతివారల కెల్ల రకును సకలవిద్యలను నేర్పించుటకై యేర్పఱచిన కళాశాలాదులకగు ధనము భూస్వామ్ము లొసఁగెడి పన్నుల మూలముగఁగాక మఱెచ్చటినుండి వచ్చును! కాఁబట్టి మనము నేల పన్ను మన రక్షణమునకే కాక క్షేమమునకును బ్రభుత్వమువారి కీయవలసి యున్నది. ఆ విషయ మెట్టిదో బాగుగ విమర్శింపుడి.

ఎట్టి వ్యాధినైనను జేతితోఁ దీసివైచినట్లుగాఁ జికిత్స చేయఁగల సమర్థులుండిన చికిత్సాలయముల నేర్పఱచిన దాంగ్లేయులే! బాగుగా యోజింపుఁడి! పూర్వము కేవలము శరీరమునకు భారముగా నేర్పడిన వ్యాధిని గత్తిపట్టి ఖండించి తీసివైచి చూపిన వైద్యుఁడొకఁడైన నున్నట్లుగా మీరు వినియుందురా రేమో. ఇప్పుడు శస్త్రవైద్యములో నగువానిని జక్కఁగా నభ్యసించుటకు వైద్యవిద్యాలయములే కాక జనులధికముగా నుండెడి ప్రతిస్థలమందును ధర్మవైద్యశాలలను స్థాపించి వారలకెంతయో మేలొనఁగూర్చుచున్నారు. ఇదియు నదియు ననలేల! ధీమంతులగు బ్రిటిషువారలు ప్రకృతియొక్క తత్త్వము నెల్లఁ గనిపెట్టి దానిని గీలుబొమ్మవలె నాడించుచున్నారు; అందుమూలమున జనుల కెన్నియో విధములుగా నుపకృతి కలిగించెడి విధానములను గనిపెట్టి యున్నారు; కనిపెట్టుచున్నారు; కనిపెట్టఁగలరు. అట్లు కాకున్న పక్షమున ధ్వన్యాకర్షణాది యంత్రములు మనము చూడఁగలమా! ఏది! వేలుమడఁచి చూపుఁడి! స్వరాజ్యము! . స్వరాజ్యమనువార లట్టియంత్రములను గనుఁగొని రేమో! అట్టివానికి వ్యయపఱచెడి ధనము భూస్వామి లొసఁగెడి పన్నులవలన రావలయును గదా! అందుచేఁ బన్నులీయ రాదనెడి తలంపు ధీమంతులకుఁ గలుగదు.

ఇంగ్లీషువారి పరిపాలనమందే హిందూదేశము పూర్వమునకంటె శతగుణాధికముగాఁ బ్రపంచమున కంతకును సరకులను విక్రయించెడి యంగడివానివంటిదై యున్నది—పూర్వము హిందూదేశమునఁ బంటయే యనుమాట లేని కొన్ని

వస్తువులు సేద్యగాండ్రచేఁ బైరుపెట్టఁబడి విశేషముగా నితర దేశముల కెగుమతి చేయఁ బడుచున్నవి. * అందుచే నూఱు రెట్లకంటె నధికముగా వీరిపాలనమునందు హిందూదేశము వారు పరదేశములవారికి సరకులను విక్రయించుచున్నారు. అట్లే పరరాష్ట్రములనుండియు మనకువచ్చెడి విస్మయకర వస్తువులును విశేషముగా నున్నవి. కావునఁ బంటలు పండించెడి రయితులకును వర్తకముచేయు వారలకును నత్యధికలాభము కలుగుచున్నది. ఆ హేతువుచేతనే వర్తకులు కాని కృషీవలులుకాని యిప్పుడు గొప్పగొప్ప హర్మ్యములను గట్టుకొనుటకును ధనాఢ్యులై యుండుటకును దగియున్నారు. పరిపాలకులు హిందూదేశమున వణిక్కర్మ మెన్నెన్నివిధముల వృద్ధి నందింపనిదే పూర్వము నిరుపయోగముగా నుండెడివస్తు సముదాయమునకుఁ గూడను మూల్యాధిక్యము గానిపించునా! పూర్వమే ధనాఢ్యులకడనో యుండెడి వస్తువు లిప్పుడు సామాన్యజనులకడనుగూడఁ గాన్పించుచుండునా!

---

* పూర్వపు మాట యెట్లున్నను గడచినయేఁబదియేండ్ల నుండియును హిందూదేశమునుండి యెగుమతిచేయఁబడుచున్న వివిధవస్తువుల మూల్యము డెబ్బది నాలుగు కోట్లరూప్యములనుండి మున్నూట పదునాఱు (316) కోట్ల రూప్యముల దనుకను బెరిగినది. ఆ విధముగనే దిగుమతి యగు వాని యొక్క వెలయును నేఁబదిమూఁడు కోట్లరూప్యములు మొదలుకొని యిన్నూటనలువది (240) కోట్లరూప్యముల వఱకును నభివృద్ధియైనది. ఇందువలన పూర్వము నిరుపయోగమై పడియుండెడి వస్తుజాలమునకును మూల్యమధికముగా వచ్చుచున్నట్లు భావింపవచ్చునుగదా. అందుచేత హిందూదేశము కొందఱు తలఁచునట్లు క్రమక్రమముగా నిర్భాగ్యమైనదని తలఁపఁగూడునా!

ఇఁకఁ బూర్వము మన భరతఖండమును హిందూప్రభువులుగాని మహమ్మదీయప్రభువులుగాని పరిపాలించినప్పుడే కేవల పీడాకరములును ననావశ్యములునునైన పనులున్నవా! ఇప్పటి బ్రిటిషుపాలనమున నున్నవాయని విమర్శించిన పక్షమున నవియెల్లను బూర్వపుదొరతనమందే కలవని చెప్పవలసి వచ్చును. అది యెట్లందురా? హిందూప్రభువులును మహమ్మదీయప్రభువులును గూడ నేలపన్ను పండినపంటయొక్క విలువ నుండి మూఁడవపాలు మొదలుచేసికొని యరపాలు దనుకను జేకొనెడివారలు. ఇప్పటి యింగ్లీషువారి పాలనమందో యా భూమి పన్నా యా మండలములయొక్క మంచిచెడుగులను బట్టి యిరువదియైదవ భాగము మొదలుకొని పంద్రెండవ పాలువఱకును దీసికొనఁబడుచున్నది. ఇంక నితరములగు వస్తువులపై విధించిన పన్నునుబట్టి చూచినను బ్రపంచమునందలి నాగరికతగల దేశములలో నెల్ల హిందూదేశములోనే పన్నులత్యల్పముగా నున్నవని చెప్పవచ్చును. ఎట్లందురా ఫ్రాన్సుదేశములో నిరువదినాలుగు రెట్లును ఇంగ్లండు దేశములోఁ బంద్రెండు రెట్లును భరతఖండమునం దున్న దానికంటెను బన్నధికముగా నున్నదని చెప్పఁబడును. పూర్వము నేలపన్నొక్కటియే కాదు; రాజకీయ మతావలంబులు కానివారలకును గప్పమును విధించెడివారలు. మహమ్మదీయరాజులు హిందువగు ప్రతిమనుజునకును బన్నుకట్టిరి. ఆచందముగనే హిందూచోళరాజులును జైనులకు బన్ను విధించిరి. అంతియే కాక వారలు మీఁదుమిక్కిలి వివాహములకు, సంగళ్లకు

వివిధవ్యాపారములకు, జంతువులకు, దేహోపహారములకు, ఫలములకు, గ్రామోద్యోగులకు, నాగళ్లకు, మగ్గములకుఁ, గృషికులకుఁ, నేతములకుఁ, గొట్టములకు, క్షేత్రములందుఁ బండెడి సకలధాన్యములకుఁ, దీర్థయాత్రాపరులకు, మార్గస్థులకు, వేశ్యలకు నింక నితరములగు ననేకవస్తువులకును బన్నుఁ విధించిరి. అట్లన్యాయ్యముగా విధించిన పన్నులవలన వచ్చెడి యాదాయమును దమ యుపయోగమునకై నిలువచేసికొనెడివారలు; అట్లు కాదేని యాభరణములకో గజములు మొదలగు జంతుజాలమును గొనుటకో తామెట్టిపీడయును లేకస్వేచ్ఛగానుండుటకై తలఁచిన తావులందు రమ్యహర్మ్యములను గట్టుకొని వివిధవిషయోపభోగము లనుభవించుటకో వ్యయపఱచెడివారలు. ఇప్పుడు బ్రిటిషుప్రభుత్వమువారు పన్నులమూలమున వచ్చిన యాదాయమును దమ యుపయోగమునకై యుంచుకొనక దేశరక్షణమునకై యేర్పఱచిన సైనికులు రక్షకభటులు లోనగువారల జీతముక్రింద విశేషభాగమును దక్కినది దేశమునఁ గ్రమముగుప్రభుత్వము, రక్షణము, సౌఖ్యము, బాటలు, వైద్యాగారములు, కళాశాలలు మొదలగునవి వృద్ధినొందుటకును వినియోగింతురు. ఆపన్నెన్నయును బూర్వమునఁ జెల్లించిన దానికంటె నెంతో తక్కువగాఁ జెల్లించుచు నెంతో యెక్కువగాలాభమును బొందుచున్నారము. ఇదియే పూర్వమునకును నిప్పటికిని గలభేదము. కావునఁ బ్రభుత్వమువారిని విద్వేషించుచుఁ బన్నులీయరాదనెడివారల మాటలను దేవవాక్యములుగనమ్మి మనము కష్టములపాలు కాకూడదు. పైనిచెప్పినట్లు

బ్రిటిషువా రేర్పఱచిన క్రమపరిపాలనమే లేకున్న దేశము మహారణ్యసదృశమై చోరులతోడను దుర్మార్గులతోడను నిండి యుండదా! అప్పు డొక మనుజుఁడైనను భయాక్రాంతుఁడుకాక తనపనిని నిశ్చింతుఁడై యుక్తముగాఁ జేసికొనఁ గలుగునా?

మఱియు బ్రిటిషువారి కీభరతఖండము వశము కాక ముందు మహమ్మదీయుల దుష్టపరిపాలనమువలన దేశస్థితి యెంతయో చెడియుండెననియు, నక్బరు మొదలగువారల కొందఱి సత్పరిపాలనమునందుఁదక్క సామాన్యముగా నిరంకుశప్రభువుల దౌర్జన్యమునకు దేశము చిరకాలము లోఁబడి యుండుటవలనఁ బాడిపంటలకు లోపము వాటిల్లుచుఁ దఱచుగాఁ గఱవు వచ్చుచుండెడి దనియు, నాకారణమునఁ జక్కఁగా ధనమునుగాని ప్రాణమునుగాని నిల్పుకొనలేకుండుటయే కాక చిరకాలదాస్యమునకును నిరవగ్రహుల నిరంకుశాధికారములకును లోనై మెలఁగవలసి వచ్చెననియు, నందుచే జనులు మొత్తముమీఁదఁ బురుషస్వాభావికధర్మములనఁదగు ధైర్యసాహసాదులనేకాక ఋజువర్తనాదులను గోల్పోయి సత్యమనుమాట లేక పిఱికితనముతోడను మోసముతోడను జీవింపసాగిరనియు, నీభరతఖండ మిట్టిదురవస్థకుఁ బాలుపడియుండ భాగ్యవశమున జనసుఖాన్వేషణతత్పరులగు బ్రిటిషువారు మనకుఁ బరిపాలకు లగుట సంభవించినది మొదలీదేశమునకు మంచి దినములు రా నారంభించినవనియును దలపోసిపోసి ప్రమోదింపవలసియుండఁగాఁ గృతఘ్నతతోఁ గొందఱు వారలను విద్వేషించుచు హిందూదేశమున వారు

కావించిన ప్రతికార్యమును స్వలాభమునకే కాని ప్రజోపయోగమునకుఁ గాదనియుఁ బ్రతిదానిపై నన్యాయ్యముగాఁ బన్ను విధించి కోట్లకొలఁదిని ధనమును హిందూదేశమునుండి కొనిపోవుచున్నారనియు నందురు. అది సత్యమున కెంతయో దూరమగుమాట:—ఎంతెంతధనమును వెచ్చింపనిదే నూతనముగా వారేర్పఱచినవానియందెల్లను గ్రొత్తక్రొత్తవిశేషము లెప్పటికప్పుడు చూపట్టుచుండునా? అట్లు కాకపోయినను బైవారలమాటలను మఱియొకవిధముగానైనను సమన్వయించుకొనవచ్చును. భూస్వాములు తమక్షేత్రములను సంవత్సరము పొడవునను బలుపాట్లుపడి పండించిన పాలేరువానికి వారనిన జీత మేపుట్టెడుగింజలో మొగమునఁ గొట్టుదురు; కాని పండినపంటలోఁ గొంతభాగమైన నీయుదురా! అట్లే బ్రిటిషువారు రాకపూర్వము సర్వవిధముల ఫలహీనమైయున్న దేశమును గంగా గోదావరి మొదలగు నదులకు బహువ్యయప్రయాసములతో నానకట్లు కట్టించియును బహుముఖములఁ బ్రవహించెడి కాల్వలు త్రవ్వించియును జెఱువులను బాగుపఱచియును నింక ననేకములగు నట్టి ఘనకార్యము లొనర్చియును నీటియాధారములు క్రొత్తవి నిర్మించి సర్వసస్యఫలానుకూలముగ నొనర్చినప్పుడు దానిపై వచ్చు నాదాయములో గొంతయైనను గ్రహింపఁదగదే! బాగుగాఁ బర్యాలోచించినపక్షమున వారాధనమును బ్రజాక్షేమమునకును రక్షణమునకు నేవినియోగించుచున్నారు. పూర్వకాలమునం దింగ్లీషువారీదేశమునకుఁ బరిపాలకులు కాకమునుపు జనులు నిరంతరభయాక్రాంతులై

తమ పనులలో నొక్కదాని నైనను నిశ్చింతతో యుక్తముగాఁ జేసికొనలేకపోయెడివారలు. అట్టి దుస్థితి నెల్ల నీదేశమునుండి తొలగించుటకై వేలకొలది సైనికులను, వేలకొలఁదినావికులను, వేలకొలఁది రక్షకభటులను నియమింపవలసి యుండెనుగదా! వారి వేతనాదులకుఁ గాని తుపాకులు లోనగు సాధనములకుఁ గాని ధన మెక్కడనుండి రావలయు ననుకొందము. అట్లే వారీదేశమున నెలకొల్పిన వివిధకళాశాలలకుఁగాని చికిత్సాలయాదులకుఁ గాని ధన మెక్కడనుండి వచ్చునని భావింతము! వారు విశేషముగా నర్థశాస్త్రజ్ఞులును రాజనీతి తంత్రజ్ఞులును నగుటచే జనులకు సర్వవిధముల సౌఖ్యమును సమకూర్చియు, సమకూర్చినవానియొక్క సంరక్షణమునకై బహుస్వల్పముగాఁ గరమును గైకొనుచును బాలించుచున్నారు. కొంత జెడుగడతోఁ బ్రధానోద్యోగములన్నియు వారలవే! వేతనాధిక్యమును వారలదే యని యేమేమో పల్కుదురు. బాగుగా విమర్శించినపక్షమునవారలలో రాజనీతి శాస్త్రజ్ఞులున్నట్లుగా మనలోఁ గలరా! గోక్లేవంటి మహాశయు లెక్కడనో నూటికిని గోటికిని నొకరిద్ద ఱుందురేమో! అదియొక లెక్కయా! అట్టివారల కున్నతోద్యోగములు లభించుచునే యున్నవి. ఇఁక మనలోని వారలకు సామాన్యముగా రాజ్యవ్యవహారవేతృత్వ మెట్లుండె నందురా! సాధారణమగు గ్రామపరిపాలనా సంఘమునందుఁ గాని తాలూకాబోర్డు నందుఁగాని యంతకంటె నధికమగు మఱియొక దానియందుఁ గాని నిరక్షర కుక్షియయ్యును, రాజనీతిశాస్త్రవిదూరుఁ డయ్యును నేజాత్యభి

మానాదుల చేతనో యధ్యక్షపదవిని సంపాదించుకొని కుర్చీపైఁ గూర్చుండు విధమైన నెఱుఁగక మహాసామ్రాజ్యమేదో తానేలుచున్నట్లుగా భావించుకొనుచుఁ గులమువారలకో, నిరంతరము నింద్రుఁడ వివు చంద్రుఁడ వీవనెడి స్తోత్రపాఠములను వల్లించుకొనుచు దీనులై తనచెంతను బడియుండి తనకేయూడిగమో చేయువారలకో తనవలనఁ గాగలిగిన దేదేనియు నున్నఁ జేయఁజూచును. మహాశయులారా! అంతియే కాదు. విచారింపఁ బోతిమేని యంతకన్నను వేయిమడుఁగులు విచిత్రములగు విషయములును జూపట్టును. చూడుఁడి! తూనికలో నొక్క తులమైనను దక్కువకాని పీసెఁడు ముదుకనూలు గుడ్డను గట్టెడి మూర్తియేనా బాధ్యతాయుత పరిపాలనా విధానమునకుఁ బాత్రుఁడగువాఁడు! విద్యాబుద్ధు లక్కఱ లేదా? ముందువెనుక లాలోచించు సామర్థ్య ముండఁజనదా! ధీమంతుఁడై యెందైనను బాలన పద్ధతి నలవఱుచుకొన రాదా! చెంతనుండెడి వ్రాయసకాండ్రు నడపించు దారిని నడచుచుండుటయేనా తగుదునని యధికారభారము తలపైఁ బెట్టుకొని తాండవమాడుట. ఇట్టిదియే కదా మనవారల రాజ్యతంత్రజ్ఞత! ఇఁక నాంగ్లేయులో రాజ్యపరిపాలన శాస్త్రాదులందు ముక్కాకలుదీరి యెన్నియో వేల యామడలదూరమునుండి వచ్చి యేవిధముగను దమకుఁ గిట్టని యీదేశమునందుండిరి. అపుడు వారల కున్నతోద్యోగములు కాని వేతనాధిక్యము కాని యోగ్యమైనదనియే చెప్పనగును. అనరాదుగాని వారలను జూచి హైందవులు నేర్చుకొనఁదగిన వింకను వేనవే

లున్నవి. అవి యెల్లను ధీమంతులకుఁ దెలియఁదగినవి. ఇఁకఁ ప్రకృతము ననుసరింతము. అట్లు హిందూదేశవాసు లెల్లరును బ్రిటిషుపాలనమువలననే సకలసౌఖ్యములను బడసి పూర్వోక్తపుఁ గష్టము లెవ్వియును లేక ప్రభుభక్తితో సుఖముగా జీవించుచుండిరి. అట్టి తరుణమునందు దుర్దైవమువలనఁ బ్రపంచ మహాయుద్ధము సంప్రాప్తమైనది. ఆమహాయుద్ధములో ఫ్రాండర్సులోనుగాఁగల స్థలములందు భారతీయులు ప్రభు భక్తిని జూపి తాము చేసిన రుధిరతర్పణమును గాంచి బాధ్యతాయుతమంత్రులు తమకు శక్యమైనంతవఱకును హిందువులకై ఘనకార్యము లొనర్చిరనియే మన మనుకొనక తప్పదు. నిజముగాఁ బరిపాలకులు హిందువులు పరమభక్తితోఁ జూపిన పై విషయమును గ్రహింపకుండిన పక్షమునఁ బందొమ్మిదివందల పదునేడవ సంవత్సరమున (1917) హిందూదేశ కార్యదర్శిగా రగు గా॥ మాంటేగుగారు "డిక్లరేషన్ ఆఫ్ పాలసీ" యనెడి వాగ్దాన మీయఁజాలి యుందురా! అందు భారతీయుల కచిరకాలముననే బాధ్యతాయుత పరిపాలనము యథాక్రమముగా నిచ్చుట కంగీరింపఁబడి యున్నది. దానినిబట్టియే గా॥ మాంటేగుగా రాసంవత్సరముననే భరతఖండమునకు విచ్చేసి ప్రధాననాయకులతోఁ బ్రస్తావించి వారి తలఁపుల నెల్లఁ దెలిసికొనిరి. అంత నా సమయమున రాజప్రతినిధిగా నుండిన చమ్సుఫోర్డు ప్రభువుగారి తోడనుగూడఁ గలసి యొక నివేదనము వ్రాసిరి. అందువలననే బ్రిటిషు పార్లమెంటువారు పందొమ్మిదివందల పందొమ్మిదవ (1919) వత్సరమున హిం

దూ దేశ ప్రభుత్వచట్టమును బుట్టించిరి. అది వెనువెంటనే క్రియారూపమును దాల్చునట్లు చేయుటవలననే హిందూదేశము బాధ్యతాయుత పరిపాలనమునకుఁ బాత్రమైనది. అందుఁ బ్రతిమండలమున నుండువారలకును దమలోనుండి శాసనసభలకుఁ బ్రతినిధులుగ నుండఁదగిన సభ్యుల నెన్నుకొనుట కధికార మీయఁబడి యున్నది. ప్రతిమండలమును గవర్నరువారి యధికారవర్గము వారిచేతనే కాక శాసనసభాప్రతినిధులనుండి యెన్నుకొనఁబడిన మంత్రివర్గము వారిచేతను బరిపాలింపఁబడుట కధికార మీయఁబడి యున్నది. అంతియే కాదు పురపాలక సంఘములందే కాక జిల్లాబోర్డులందును దాలూకాబోర్డులందును బ్రాతినిధ్యమును బట్టియుఁ బ్రజాసామాన్యప్రభుత్వము నెలకొల్పఁబడుటకును నధికార మీయఁబడి యున్నది. ఇఁక నిట్టిలాభము లెన్నియో భారతవర్షీయులకుఁ గలుగనున్న తఱిని, ఆ ప్రపంచమహాయుద్ధమువలనఁగలిగిన మహాదారిద్ర్యముచే భారతీయులును బహుభంగుల బాధపడుచున్న సమయమునను దౌర్జన్యరాహిత్యసాహాయ్య నిరాకరణమనెడి పెనుభూత మొకటి పుట్టి దేశము నెంతయో సంక్షోభింపఁజేసినది. ఇంకను నది దురాగ్రహావేశమున నానావికారవేషములను దాల్చుచు భారతభూరంగమును నెలవుగఁ జేసికొని పిచ్చిపిచ్చి పాటలతోడను మాటలతోడను బ్రజలకు దురాశలను బుట్టించుచును గలుగనుండెడి కలుములను గాకుండఁగఁ జేయుచును, బ్రకృతి విరుద్ధకార్యాచరణమునకై ప్రేరేచి పలు బాములుపడఁ జేయుచును నిచ్చ వచ్చినట్లు నాట్యమాడు

చున్నది. నిజముగాఁ బ్రజలు దానికృత్రిమ నాట్యవిధానమును గనిపెట్టి సందుగొందులను బట్టిపోక రాజమార్గముననే పోఁగలిగిన పక్షమున నేపీడయును లేక యథోచితమగు గమ్యస్థానమును జేరకుండెడివారలా! ఆయుతావలంబు లెన్నెన్నియో విధములను బరిపాలనమునకు నష్టమును గష్టమును గలిగింపఁ జూతురు; కాని తాము చేయుచుండిన పనియొక్క ఫలితము తుద కెవ్వరనుభవింపవలసి వచ్చునోయని ముందువెనుక లాలోచింపక పట్టరానివారి పాణిపాదమును బట్టుచు "బాబులారా! పాటలు పాడవలదు! నాయనలారా! పన్నులీయరాదు! అయ్యలారా! పరదేశవస్త్రములను బహిష్కరింపవలయును" అని పలు విధములను బలుకసాగిరి. కాని యొకవంక మహాయుద్ధమువలన దినుటకుఁ దిండియును గట్టుటకు గుడ్డయును గఱవై కాఱియ పడుచుండ నొకవంక రాచఱికమువారి ప్రీతికిఁ బాత్రమగుచుండ నడుమను సత్యాగ్రహులు చెఱపనచేటలై వచ్చి ప్రజకు లేనిపోని పిచ్చితలఁపులను బుట్టించుచుఁ బేరునకును బ్రతిష్ఠకును దమ ప్రాగల్భ్యమును జూపి మఱింత పీడించుట న్యాయ్యమగుపనియే! వారు పరిపాలనమున కెంతనష్టమును గష్టమును గలిగించుచున్నామని తలఁచిరో యంతకుఁ బదిరెట్లు ప్రజలకే యానష్టమును గష్టమును గావించిరనియు మనకుఁ దెలిసియే యున్నది. ఎట్లందురా! సకలజనులును బ్రయాణము చేయఁదగిన ధూమశకటల శ్రేణులు దీపములులేక సాయంకాలమగునప్పటికి నియమిత స్థానములందు నిలిచి పోవలసివచ్చుటయేకాక రేట్లును హెచ్చినవి కదా! అఖిలజనమునకును గావ

లసిన యుప్పునకు వెల యిప్పుడే యధికమైనది కదా! కానితో వచ్చెడి కొగితపుముక్క యొక యరణా యైనది కదా! అట్టి నష్టములకే కాక బహువిధ కష్టములకును గారణమైనది. ఎంతయో కాలమునుండి వచ్చుచున్న వర్ణాశ్రమధర్మము లడుగంటం జొచ్చినవికదా! కళ్యాణదాయకమగు విధేయత దూరముగం దొలంగ సాగినదికదా! ఉచ్చనీచవిశేషములు సమత్వమును వహించినవికదా! తల్లిదండ్రుల మాటలు తనయులు పెడచెవిని బెట్టసాగిరికదా! భార్య భర్తమాట విననొల్లకుండెనుగదా! చదువుసంధ్యలు దేశమునుండి సాగిపోవుచున్నవి కదా! దురాచారములు సదాచారముల నణంగద్రొక్కుచున్నవికదా! దుర్జనులను సుజనులనుగాను నగపడంజేసినది కదా! నిరకుశకుశుల నధికారపదవుల కధ్యక్షులనుగాం జేయుచున్నది కదా! ఇంకనిట్టి వెన్నియోకలవు. అవియెల్లనుజనుల యనుభవములో నున్నవి. మఱియు వీరలు తమ సత్యాగ్రహము మూలముననే సంభవించిన పంజాబుహత్యల వంటివానిని కిలాఫతుసమస్యవంటి వానిని సంస్కారవిధానములను బురస్కరించుకొనుచు దొరతనమును లోంగదీయవలయునని తలంపుతో దమ ప్రౌఢతనమునుజూపి "ఇదిగో స్వరాజ్యము! అదిగో స్వరాజ్యము! అదిమనకుం గరతలామలకమైనది! ఇంక మనమే ప్రభువులము" అని కల్లబొల్లిగాం బల్కి రిత్తకోర్కెలను బుట్టించి మోసగించి లక్షలకొలంది ధనమును ప్రజలకడనుండి కొనిపోయిరి; పోవుచున్నారు; పో నున్నారు. కాని తుదకు వారు తొలుత భావించినట్లుగాం బ్రభుత్వము నణంగద్రొక్కి కాని

స్వాధీనము చేసికొని కాని చూపఁజాలకపోయెను. అది యెట్లు గుట సహజమే! పదునాల్గవ పదునైదవ శతాబ్దములలో నైరోపా యందుఁ బుట్టిన యంతఃకలహములకుఁ గాని స్వాతంత్ర్యము నకై యమెరికాలోఁ జరిగిన పోరాటములకుఁ గాని, కొలఁది కాలము క్రిందటనే హంగేరియా, ఇటలీ, కొరియా మొదలగు దేశములందుఁ గలిగిన గగ్గోలులకుఁగాని ఫలమేమైనను గాన్పించియుండెనా! ఆ తెలఁగెల్లను ధీమంతులు తెలిసికొందురు గాక! ఇంతయేల? రష్యాదేశపు రాజకీయసంక్షోభమే హిందూ దేశమందలి సంక్షోభమునకు దారిచూపినదని చెప్పుట కలదు కదా! ఆ రష్యాదేశమందలి జనులు వివిధకష్టములకు లోనై కుంది కుంది మృతినందిరను మాట మనకెల్లరకును దెలిసియేయున్నది. అందులకుఁ గారణమేమైయుండెనని నను కొనుచున్నారు. అందుఁ గ్రమపరిపాలనము రూపుమాయుట యొక కారణము; అది జనసామాన్య పాలకవర్గములతో నిండియుండుట మఱియొక కారణము. అంతకన్న నధిక కారణము లేమి కావలయును? ఇప్పటికి మాత్రము వారికష్టములు కడచనినవా! బాగుగా నాలోచించిన పక్షమునఁ బ్రభుత్వము వారు ప్రాతినిధ్యప్రభుత్వమును బట్టియే యే దేశమునకు నైనను స్వపరిపాలన మొసఁగినట్లు చరిత్రములందుఁ గాన్పించును; గాని సకలపీడాకరములగు సాహాయ్యనిరాకరణాదులచే స్వరాజ్యము చేకూరినట్లు గాన్పింపదు సరియగదా; జుట్టు చేత నున్నపుడు పిట్ట గంతులిడెనన్న సామెతవలెఁ జూపట్టును. భాషాభాగాది విభేదములతోడను వివిధవర్ణములతోడను నానా

జాతీయ మతములతోడను గూడిన భారతభూమి వార్తమాని కప్పు బాధ్యతాయుత పరిపాలనమునకే పాత్రము కాకుండ నుండినపుడు సత్యాగ్రహు లహింసతోడ స్వరాజ్యము నభిలషించి తొల్లిటి దుఃఖవార్తల నెల్ల మరల ప్రజానుభవమునకుం దేజాతురు గాంబోలును. మనదేశమునం దింగ్లీషువారి ప్రభుత్వము నెలవుకొనక ముందు నిరంకుశాధికారులైన కొందఱు దుష్టప్రభువులు సాగించిన దౌర్జన్యమునుగాని దుర్నయమునుగాని తలంచుకొని నప్పుడెల్ల దేహము కంప మందుచుండునే. ఆకాలమున ధనమునకుంగాని మానప్రాణములకుం గాని రక్షణమెక్కడిది! న్యాయమెల్లను ధనమునే యాశ్రయించి యుండుటవలన నది కూటిపేదలకుం గలలోని వార్తయై యుండెను. ఇప్పుడును నట్లయిన పక్షమునం బ్రజల దురదృష్టమని వేఱుగం జెప్పనక్కఱలేదు. మఱియు నా సాహాయ్యనిరాకరణవాదు లెంతసేపును లేనిపోని దోషములను బ్రిటిషు పరిపాలనముపై నారోపించుటయే యన్నిటికంటెను ముఖ్యమగు కార్యముగం జూచుచుం బ్రభుశాసన నిరసనమే వారి యుద్యమశరీరమునకుం బ్రాణమని భావింతురు. దానినిబట్టి పరిపాలకులును సమ న్యాయానుకూల పరిపాలన విధానమునకుం జేటు వాటిల్లకుండుటకై కట్టుదిట్టములు చేయుట విధి యని చూడరా! ఆ నిరాకరణవాదులు శాసన నిరసనాదులను దేశము నందు బొమ్మజెముడువలె వ్యాపింపఁజేయఁ జూచెడి తఱిని బ్రభుత్వమువారలు ముఖ్యనాయకులమని తలయెత్తి తిరుగు వారలనుబట్టి కారాగారముల కనిపిరి. ఇదియే న్యాయ

రహితమగు పూర్వపుఁ బ్రభుత్వమువంటిదే యైన పక్షమున వారలస్థితి యెట్లుండెడిదియో కదా! దయామయమగు పరిపాలనమగుటచేతనే కదా బంధనాలయముల కనుపఁబడినవారలు మనుగుడుపున కత్తవారింటికిఁ బోయిన యల్లునివలెఁ బోయి వచ్చుచున్నారు. అట్లుకాక యీ బంధనాలయములు పూర్వమువలె వివిధ కష్టములకు మూలములై యున్న పక్షమున నా స్థానములకుఁ బోవసాహసింతురా! కార్యసాధనమునకై ప్రభువులు చూపవలసిన సామదానభేదదండోపాయములనెడి చతురోపాయములలోఁ జతుర్థోపాయమును జూపినపుడు పరిపాలనమును వ్రణీకరింపఁగలరే! ఇతరులేవిధముగఁ జెడినను సరియే పడినను సరియే యనుకొనుచు నాత్మార్థమున్మాత్రము బహుదవ్యమునుకూడఁ బెట్టుకొనిన పరవాదులు దేశోద్ధరణమునకై కంకణము కట్టుకొనిన వారలైనట్లుగాఁ గాన్పించుచు రాజకీయ విషయమునఁ బాపపుణ్యము లెఱుఁగని ప్రజలకేమేమియో బోధించి వారలను బలుబాములు పడఁజేయుచున్నారు. ఆ బోధనములందేమి మాయకలదో కాని కొందఱచూపిన చేఁపలపగిది వారి గాలములకుఁ జిగులుపడుచున్నారు. మఱికొందఱు భగభగమండెడి యగ్నికి శలభములు బరుగిడినపగిదిఁ బరువిడుచున్నారు. కొందఱు జలములని బ్రమ్మరించి యెండమావులకై ప్రధావించెడి మృగముల లాగునఁ బ్రధావించుచున్నారు. హితవిధివలన ముందువెనుక లాలోచింపకున్నారు. సతీసుతులకు దూరమగుచున్నారు. రాఁబోవువ్యథలను గణింపకున్నారు. ఆంగ్లేయులపైఁగల యీసుచే మహోపుర

షులు తమ్ముఁ గలపింపఁ జేసిన దెల్లను సత్యమే యనుకొనుచు న్నారు. వీరి కేమి? పాపము! కళాశాలలందుఁ జదువుకొనివిద్యా బుద్ధులను గడించి బాగుపడవలసిన విద్యార్థులెందఱో వారిమాటలకుఁ జెవియొగ్గి కళాశాలలను వీడి శిక్షార్హులగుటయే కాక విద్యాభివృద్ధికై తమ చిన్నతనమునుండియుఁ దల్లిదండ్రులు లోనగువారలు పడిన వ్యయప్రయాసములను వ్యర్థముగావించిరి. అంతియే కాదు దినమంతయు ద్రవ్యమును గడించుకొని యాలుబిడ్డలతోఁగూడి స్వేచ్ఛగా జీవింపవలసిన కూలివాండ్రను వారిమాటలకులోనై యంత్రాలయాదులను వదలి శిక్షలకుఁ బాత్రులైరి. ఇంక నట్లే యుద్యోగములచే సౌఖ్యముగా జీవించెడి*గ్రామాధికారులు లోనుగాఁగల వారలును

---

*గ్రామాధికారులు

గ్రామాధికారులనఁగా గ్రామములను ప్రభుశాసనానుకూలముగఁ బరిపాలించుటకు నియమింపఁ బడిన విచక్షణులు. బాగుగా నాలోచించితిమేని వీరలు తాలూకా కధికారియగు తహస్సీల్దారు కంటెను, జిల్లా కధికారియగు కలెక్టరు కంటెను నింక నితర విషయములందు నియుక్తులైన పెద్దపెద్ద యధికారులకంటెను విశేషాధికారములు కలవారలు. ఎట్లందురా! గ్రామములో రెవిన్యూవారు వారే! పోలీసువారు వారే! ఎక్సైజువారు వారే! వీరువారన నేల! ప్రభుత్వమువారిచే నియోగింపఁబడిన ప్రతిశాఖకును మూలభూతులగువారలు వారే. దీనినిబట్టి ప్రభుత్వమునకు సంబంధించిన ప్రతి యుద్యోగముతోడను గూడియున్న పురుషశ్రేష్ఠులు వారే యని చెప్పుటకు సందియమున్నదా! ప్రప్రథమమున నేవిషయమునందైనను వారు మొలపించిన మొలకలనుబట్టియే యేశాఖవారాశాఖయందుఁ గ్రమక్రమముగా మహావృక్షములను గావింతురు. ఆగ్రామాధి

బూర్వమునుండియుఁ దమ వంశమునందుండెడి యధికారములను గోల్పోయిరి. వీరు వారననేల? వారి మాటలే మాటలని విశ్వసించినవార లందఱును సకలకార్యములను జెడఁగొట్టుకొనిరి. కొందఱు దుండగములొనర్చి కఠినశాసనమున కాశ్రయులైరి. అందుచేతనే విద్యాలయములు క్షీణించినవి; వాణిజ్యసంపద సన్నగిల్లినది. అట్టివి సంభవించునెడల దేశమెన్నియో విధముల క్షీణింప మొదలుపెట్టినదనియే చెప్పవచ్చును. ఇవియే సాహాయ్యనిరాకరణాదులవలన దేశమునకుఁగలిగెడిలాభములు. పదునెనిమిదివందల యేఁబదియేడవ (1857) సంవత్సరమునఁ బుట్టినదానికంటెను సాహాయ్యనిరాకరణము జనులను మహాకష్టములపాలు చేసినదనియే చెప్పవచ్చును. అంతకన్న నిప్పుడు సత్యాగ్రహపిశాచము సర్వవిధములను సకలజనుల నావేశించి పిచ్చిపిచ్చిపనులను జేయించుచు మితిమీఱిన దుఃఖములకుఁ బాల్పడఁ జేయుచున్నది. ప్రజ లందఱు సత్యాసత్యములను, సాధ్యాసాధ్యములను నరయకున్నారు. సద్బుద్ధితో విచారించిన మీకీవిషయము తేటపడును. బాగుగ నాలోచింపుఁడి!

కారులకు జీతములు పెద్దవారలకిచ్చెడి జీతములనుబట్టి చూచినపు డత్యల్పముగాఁ గానిపించినను గ్రామములందు ననేకవిధములను సంపాదనమునకుఁ గాని పలుకుబడికిఁగాని వీరలను మించిన వారలుండెరు. పైని చెప్పఁబడినట్లు రాజకీయమగు ప్రతియధికారమును గ్రామపరిపాలకులందావేశించియుండఁ బ్రభుశక్తినిజూపి కారణములేక కలిగిన సత్యాగ్రహమును శాంతింపఁజేయు నేరిమి వారలకుండెఁగా ,,మాకుద్యోగము లక్కఱలేదు! మాకుద్యోగము లక్కఱలేద''ను కొనుట యెంత యనాలోచితకార్యమో యాలోచింపుఁడి!

ఇఁక వడుకునూలుతో నేసిన ముదుకగుడ్డలను గట్టినపక్షమున స్వరాజ్యము ప్రాప్తించునని వేవిధముల ఘోషించువారల ఘోషణ మెంతవఱకు సత్యమైనదో విమర్శించుకొందము. అంత నావస్త్రధారణమువలన స్వరాజ్యలాభము కలుగక పైపెచ్చు విశేషముగా ద్రవ్యనష్టమును గలుగునని తెలియవచ్చును. ఆముదుకగుడ్డలను గట్టుటచేతనే స్వరాజ్యము వచ్చునని రెండుమూఁడు కారణములను జూపుదురు. అవి యెవ్వియందురా! చిత్రవిచిత్ర వస్త్రము లింగ్లాండులోనున్న లాంకుషైరునందు నేయఁబడుచున్నవనియు, నా వస్త్రములను భారతీయులు కొనకుండిన పక్షమున వారల యపరిమితాదాయమున కెంతయో నష్టము కలుగుననియు, దానినిబట్టి కర్మాగారాధిపులు లోనగువార లొక్కపెట్టునఁ బరిపాలకులపైఁ బడి భరతఖండమునకు స్వరాజ్యమిప్పింతురనియుఁ బ్రతివత్సరమును భరతభూమినుండి యావస్త్రములకై యఱువదికోట్ల రూప్యములు రెక్కలుగట్టుకొని యింగ్లాండునకెగిరి పోవుచున్నవనియు, నాపరదేశవస్త్రములను బహిష్కరించి తమదేశముననున్న వారల చేతులతోడనే వడికిన ముదుకనూలుగుడ్డల నందఱును గట్టుకొనినపక్షమున నారూప్యములన్నియు భరతఖండమునందే పాఁతుకొనియుండుననియును జెప్పుచున్నారు. ఈయుపదేశము లెంతవఱకు సత్యములైనవియో చూతము! లాంకుషైరనునది యింగ్లాండులో నత్యల్పభాగమే కాని యత్యధికభాగము కాదు. వారు చెప్పినట్లుగాఁ దమకుఁగలుగునష్టమును బట్టి లాంకుషైరువారొకవేళ స్వరాజ్యమిప్పింపఁజూచినను, లాం

కు పైరువంటి మిగిలినభాగములన్నియునునాయభిప్రాయముతో
డనే యుండునా! ఉండవు! పోనిండు! దీని కేమి! కామన్సుసభలో
నైనను సత్యాగ్రహులు ద్దేశించునట్లులాంకుషైరునకుఁ బ్రాతిని
ధ్యాధిక్యమైననుండియున్నదాయనిప్రశ్నించుకొంటిమా! లేదు
లేదనియేప్రత్యుత్తరము వచ్చును. అప్పుడు వారలతలఁపులకును
వీరల తలఁపులకును ఫలము శబ్దమాత్రమేయగును. మఱియొక
మాట! హిందూదేశము బ్రిటిషుపరిపాలనమునం దున్నప్పుడే
తిమవస్త్రములకు దహనసంస్కారములు జరుగుచున్నవని లాం
కుషైరువా రెఱుఁగుదురు. అట్టివిషయములను బాగుగా నెఱిఁగి
యుండిన బుద్ధిమంతులగువారలు హిందూదేశమునకు స్వరా
జ్యము చేకూరినచో నందలివిపణులందుఁ దమువస్త్రములు నిర
భ్యంతరముగా నెట్టిసంస్కారములును లేక విక్రయింపఁబడునని
యూహింపఁగలరా? హిందూదేశమునకు స్వారాజ్యాభికాంక్ష
హెచ్చు పెరిఁగిన కొలఁదిని నన్యదేశీయ వస్త్రబహిష్కారము
మఱింత యధికమగుచునే యుండునని వారలకుఁ దెలియదు
కాఁబోలును. ఎంత వెఱ్ఱితనము! ప్రకృతమునుబట్టి యందుఁగొంత
కలవరముకలిగినదనుకొందము. దానిని రూపుమాపుటకై పాల
కులు తగు యత్నముచేసిరి; చేయఁగలరు; లాంకుషైరునందు
దూదివర్తకము పెంపుచెందుటకును దానిపై జపానులోనగు
వానికిఁ గలుగు స్పర్ధనుమాన్పుటకును సత్పరిపాలనవిధాయు
గు బ్రిటిషువారుచేసిన ప్రయత్నములు సాగుచున్నవి. సర్వ
విధముల సామర్థ్యము గల వారలు చేయు పనుల కాటంక
ముండునా? దీనిని బట్టి స్వరాజ్యప్రాప్తి పూజ్యమైనదని సుల

భముగాఁ దెలిసికొనఁగలము! పోనిండు! ఈమాటలకేమి! విదేశవస్త్రముల వెలకన్నను స్వదేశవస్త్రముల మూల్యమైనను దక్కువగానున్నదాయని యనుకొందమా! లేదు! నాల్గురెట్లధికముగానే యున్నది. కానితో వచ్చెడి వస్తువు నైన కానులతోఁ గొనుట ప్రజకు ద్రవ్యనష్టముకాదే! అట్లు వెఱ్ఱులగుచుఁ బ్రతివస్తువును గొనుచుండిన దేశము బీదతనమును వహించుట కిఁకముందు లోపముండదు. మఱియు నందఱును నూలు వడుకవలయును ఖద్దరు కట్టవలయు ననియును బ్రబోధింతురు. అదిసాధ్యమగుపనియేనా! ప్రతివాఁడును నూలు వడుకఁజాలునా! సంరంభ మధికముగా నుండినపుడే నూర్గురకైదాఱుగురో వడుకఁజూతురు. వారైనను నాసత్యాగ్రహపిశాచ మావేశించి యున్నంతకాలమే యట్లు చేయఁజూతురు గాని పిదప దానివార్త యైనను దలపెట్టఁబోరు. ఇంతయేల! పందొమ్మిదివందల నిరువదియొకండవ వత్సరమునఁ బ్రభవించిన సాహాయ్యనిరాకరణముతో దేశము తవులువడిపోవునప్పుడుద్భవమైన రాట్నముల గతి యేమైనదో విచారింపుడీ! ఆగతియే యిప్పటివానికి మాత్రమేల పట్టకుండును? ఆవృత్తి వలననే కాసి జీవితమును గడుపఁజాలమని ప్రజ లనుకొనరు గదా! భూసంపత్తిగల వారలుకాని ధనసంపత్తుగల వారలు కాని కుడిచి కూర్చుండి పనిపాటలు లేక యావేశముచేఁ గొంతకాల మట్లు రాట్నములను ద్రిప్ప మొదలుపెట్టినను దీర్ఘకాలమట్లు చేయఁజూడరు. ఇది యెట్టిమాటయో యథాక్రమముగాఁ దెలియును. పూర్వమునుండియు ముదుకగుడ్డలను

గట్టు నలవాటు పడియుండిన కొన్ని ప్రదేశముల వారలీ నూతన బోధకులకుఁ బరమగురువు లవుదురు గదా! వారు స్వరాజ్యసంపాదన మొనర్చిరా! అచ్చటఁ బండెడి పంటల వలన వచ్చు రాబడి తమపొట్టకే చాలకుండుటచేతను, గొనుటకు ద్రవ్యము లేకుండుటవలనను వారల కట్లు చేయు నలవాటు కలదు. ఇది యెట్టిదో పలనాడు మొదలగు స్థానములకుఁ బోయి చూచినఁ దెలియఁగలదు. వేదములకు వ్యాఖ్యానము లనఁదగు కాణ్వశతపథాది బ్రాహ్మణములందు *నూలు తీయుట కాని యున్నితో నల్లుటకాని స్త్రీల పనియని యున్నది. అట్లు చెప్పుటకుఁ గారణ మీక్రింది విధముగా నుండవచ్చును. ఎల్లప్పుడు నింటనుండిన పురుషులును నిల్లుకదలి పోవు స్త్రీలును జెడుదురనెడి సామెత యున్నది; కావున నిరుగు పొరుగిండ్లకుఁ బోయి యకారణకలహములను గల్పించుకొన కుండులాగున నింటనే యుండి గృహకృత్యములను దీర్చికొనుచుఁ దీఱికయైనపు డావని చేయునట్లు విధించి యుందురు; కాని యది పురుషకృత్య మనలేము. నాస్తికమతములందది పురుషకృత్యముగ విధింపఁబడి యున్నదేమో! అది నాస్తికు లనుకొని మురియఁదగినది! కాని యాస్తికులనుకొని మురియఁదగినది కాదు.

---

* ఊర్ణాసూత్రేణ క్రీణాతి; తద్వాఽ ఏతత్ స్త్రీణాం కర్మ యదూర్ణాసూత్రం కర్మ వాఽఇంద్రియం వీర్యం తదేత మత్పన్నగ్ స్త్రీషు తద్యదేవేదేంద్రియం వీర్యముత్పన్నగ్ స్త్రీషు తదేవాపయం ధే

(కాణ్వ శతపథము. ౧౪ కాండ ౪ అధ్యా ౨ బ్రాహ్మణం)

ఇంకను నాధునికపు సత్యాగ్రహమునుగూర్చి యొకటి రెండు మాటలు చెప్పి యీగ్రంథమును ముగింతును. ఇట్టి వ్రాతలు కొందఱకు రుచింపకపోవుటవలన నావంటివానిని జూచ్చి యఱకుఁ బలుకులు పలుక మొదలిడుదురనియు నే నెఱుఁగుదును. ఇట్టి దూషణము కృతఙ్ఞులకు లెక్కగాదు. లోకములోని ప్రతిపదార్థమును గుణదోషములతోఁగూడియుండుట సాజము. గుణములనే చూచువారలకు దోషములును దోషములనే చూచువారలకు గుణములును గాన్పింపవనుమాటయు నిశ్చయమే. అందుచే నావంటివారలను దేశద్రోహులని వ్యర్థముగా నిందించి నప్పుడు రాజద్రోహులను నిబద్ధిమాట వారిపై మాత్రము పడకుండునా! అందును నకారణజనితమగు దేశోపప్లవశాంతికై కడఁగుట దేశభక్తి చూపుటయేయగును; కాని దేశద్రోహమని యెంమాత్రమనిపించుకొనదు; అందుచే దేశభక్తియును రాజభక్తియును మెండుగ గలవారమే యగుదుమనుట కావంతయును సందియము వలదు. మఱియొకమాట.ఆగ్రహావేశులుమహాక్రూరకార్యములుచేయుటకును,ననుగ్రహపూరితులు మహాసత్కార్యములను జేయుటకును దలపడుదురనియును మనపెల్లర మెఱిఁగిన మాటయేకదా! అందును సత్యమైన యాగ్రహము కలవారలై నపుడు మహాక్రూరకార్యములను జేయ వెనుదీయ రనియే భావింపవలయును. ఆగ్రహ మెందైనను సత్యాసత్యముల నన్వేషించునా! ఆ పదమున కది యర్థము కాకున్నను బెంకెతనమను నర్థమైన నగును. అప్పుడది మూర్ఖలక్షణమగుఁగదా! అందుచే నది హిందూదేశము నెంత దుఃఖభాజ

నముగ నొనర్చినదో యొనర్చుచున్నదో విమర్శకులకుఁ దెలి యును. చూడుఁడీ! అని రానురా నిప్పటికి లవణసత్యా గ్రహమై పోయినది కదా! ఇందావిషయ మెత్తికొంత పరిశీ లింపవలసి యున్నది. ఈకాలమునఁ గొందఱు మహాపురుషులు బయలుదేరి తమ సత్యాగ్రహము సాగుదారి కానక "సాధారణముగా సకలపదార్థములం దుప్పు గలసి సర్వ జనులచే భక్షింపఁబడుచున్నది కదా! అట్లే తమ యాగ్రహ మునందుఁ గల్పిన పక్షమునఁగడలుకొని నిఖిలజనులకుఁ దమ యాశయము తేటపడును" అని కాఁబోలును దానిని దుదకు లవణసత్యాగ్రహముగా మార్చుకొనిరి. కాకున్న లవణనామ మును గాఙ్క్షింపనేల! వారు పామరజనులకుఁ గూడను బ్రిభు త్వముపై ద్వేషము పుట్టించెడి తలఁపుతోఁ బరిపాలకు లన్యా య్యముగను నధికముగను నుప్పుపైఁ బన్ను విధించిరని దేసలు మాఱుమోగియ గొంతెత్తి యూరూరను బజారగడములందు మహోపన్యాసము లీయమొదలుపెట్టిరి. మున్ముందుగా నెవరు చెప్పెడి దానియందేమాత్రము యాథార్థ్యమున్నదనివిచారిం పకపోవుటయుఁగూడ జనసామాన్యమునకును నైజమైయున్నది. అట్లుకాక ధీమంతులగు మీరలు వారినోటనుండివచ్చెడి ప్రతి వాక్యమును శ్రద్ధతో వివేచింపుఁడి! అంత వారిపలుకులందావంత యేనియు సత్య మనుమాట లే దనియును, వార లసత్య విష యములను గల్పించుకొని జనుల నానావిధములఁ బ్రతారించు చున్నారనియును విశదమగును. ఒకవేళ వారనినట్లుప్పు పన్నును

జీసికైచి దానిని బండించుటలోఁ గాని పంపకము చేయుటలోఁ గాని పాలకులు కలుగఁజేసికొనకుండిన పక్షమున నేమగునో కొంచెముగా నాలోచింపుఁడి! ఆలోచనమున కేమున్నది? ఇప్పుడు ధాన్యాదులు గాని వస్త్రాదులు గాని నూనెనేయి మొదల గునవి గాని వర్తకు లన్యాయ్యమనియు నత్యధికమనియుఁ జూడక వారివారి యిష్టమువచ్చిన మూల్యమున కమ్ముచున్నారా? లేదా? అమ్ముచున్నారనియే చెప్పక తప్పదు. అట్లు గాకుండిన పక్షమునఁ బూర్వము మన యొక్కటనే మూఁడు రూపాయ లమ్మెడి ధాన్యపుమూట (బస్తా) యిప్పుడేడెనిమిది రూపాయ లెట్లయినది! అట్లే పాలకు లుప్పు విషయమై సంబంధము కలుగఁ జేసికొనకుండిన పక్షమున వర్తకులు నిరాటంకముగా వారి యిచ్చవచ్చిన ట్లధిక మూల్యమున కమ్మక మానెడి వారలా! అప్పుడు ధాన్యాదికమువలెనుప్పు వెలయును హెచ్చని తెలియవచ్చెడిని. ప్రజాప్రమోదాన్వేషణాసక్తులగు బ్రిటిషు వారలు వర్తకులిష్టానుసారముగా దర పెంచకుండులాగునఁ గట్టడచేసి స్వల్పముగాఁ గరమును గైకొనుచున్నారు. అన్యా య్యముగను నధికముగను దానిపైఁ బన్ను విధించుటలేదు. అయినను సామాన్యముగా నొక మనుజుఁడు వత్సరమున కెంత యుప్పు తినఁగలఁడని యూహింతురు! ఎంత తినువాఁడైనను సంవత్సరమున కైదు సేరులకన్న నధికముగాఁ దినఁజాలఁడు. దానిపైఁ బన్నెంతకలదు? మూఁడణాలుమాత్రమే కలదు. అట్లు లెక్కచూచుకొనిన నెల కొక కాని యగును. కాఁబట్టి

వ్యాపారము చేయువారలు ధాన్యాదులకువలె నక్కపెంచకుండ నిరూపించి సకల జనులకు దొరకునట్లు చేసెడి పరిపాలకుల కొక మనుజునకు నెల కొక కాని చొప్పున నీయరాదా! ఆ పన్నైనను పూర్వమునుండియు వచ్చుచున్నదే కాని క్రొత్తగా బ్రిటిషువారు కల్పించినది కాదు. నెల సులభము ఫల మధికమను విధముగా భారతఖండమునఁగల ముప్పది రెండుకోట్ల ప్రజలకడనుండియు నా విధముగా రమారమి యేడుకోట్లరూప్యములు వచ్చుచున్నవి. అది యే చక్రవర్తులకైనచో డెబ్బదికోట్ల రూప్యములు రాకపోయెడినా! ఆవగింజ వణిజులు ప్రతివస్తువుపై నెంతయో లాభమును దీసికొననిదే కూర్చుండియే కుబేరులగుచున్నారా! అట్టి వేవియును లేక సత్పరిపాలనము చక్కఁగా సాగుటకై ప్రతిమనుజుఁడును లవణమునకై నెల కొక కాని యిచ్చుట యన్యాయ్యమనియు నత్యధికమనియు సుజను లనుకొనరు. ఇది యెట్టిదని మీరే పర్యాలోచింపుఁడి! మఱియు నియ్యాదనుఁ బట్టిగనుండెడి స్వరాజ్యపరార్థము లవణత్త్వామొకింత యేనియు నెఱుఁగని పురుషుల పాలఁబడియుండిన పక్షమున నిక్కముగా నీరు కాఱఁబెట్టుదురని కాఁబోలును పూర్వమునుండియు నిలు వెడలక యింటనే యుండి యే దేశము వారలును గడింపఁజాలని పరమపవిత్రతను సంపాదించెడు స్త్రీల నిప్పు డుద్యమానుకూలమగు కార్యములను జేయఁ బ్రోత్సహించుచున్నది. అది సనాతనధర్మమునకు విరుద్ధముకాదే! కులపాలికల కది కూడినపనియా! అది విశేషమే కావచ్చును!

పాకక్రియాప్రావీణ్యమును బట్టి లవణశక్తి బాగుగా నెఱిఁగిన మహిళామణులిఁక నీరుగాఱకుండ దాని నెండఁబెట్టుదురుగాక! తండ్రికిఁ బెండ్లియగుచున్న దనెడి సంతసమే కాని తల్లికి సవతి వచ్చుననెడి కొంచనట్లుగా రాఁబోవుకష్టములను గనిపెట్టకున్నారు. అంతియే కాదు. పాలలోఁగలపి విషము పెట్టినట్లుగా నొక మిషచేఁ దననాస్తికమతమును వ్యాపింపఁజేసి పరమ పవిత్రమైన యూస్తికమతముయొక్క పేరైనను లేకుండఁ జేయనెంచిన నాస్తికుని తలంపునైనను దలపెట్టకున్నారు. *ఇంతయేల? సకలసౌఖ్యములతో స్వేచ్ఛగా నుండనలసిన వారలు పేరాసలు పెట్టుకొని లేనిపోనికష్టములను బైనివేసికొని దుఃఖముల పాలగుచున్నారు; కాని మనకిప్పుడున్న స్వాతంత్ర్యములనుబరిగణింపకున్నారు. జర్మనీ, ఫ్రాన్సు, ఆస్ట్రియా, ఇటలీ మొదలగు దేశములందలినాగరకతగల పాశ్చాత్త్యులకంటెను బ్రిటిషుపాలనములో నున్న భారతీయులకుఁగల స్వాతంత్ర్య మత్యధికముగానున్నది. ప్రపంచమునఁ గల ప్రజాప్రతినిధి సంఘములకెల్లను దల్లియనఁ దగు బ్రిటిషుప్రభుత్వము మన కట్టి స్వాతంత్ర్యములను బ్రసా

---

* .. భారతీయు లిప్పుడు లగుడప్రయోగమునఁగాని సామదానభేదములతో ముందుమన పనులను వొరఁకొనుట మానరనెడి నూతద్దేశ్యమును నొకదానిని భారతులను బరమాదరముతోఁ జూచెడి యాంగ్లేయులకు మన సత్యాగ్రహులు గలిగించిరి. కుశాగ్రబుద్ధులతోడను విక్రమోపేతులతోడను గూడిన భారతమున కిట్టిపాటులనే కలిగించుటకన్న వారు చేయు ఘనకార్యము లుండవు.”

దించినందుల కెంతయో సంతసించుచుఁ గృతజ్ఞతను జూపవల సియుండఁగా సత్యాగ్రహముతో నుండుట కృతఘ్నత కాదే! ఇప్పుడు క్రమాధికారప్రియులై దేశక్షేమమును గోరువారలకు సుఖముండునుగాని తదన్యులకు సుఖముండదు. అందుచే మన మెల్లరమును బ్రిటిషువారి క్రమాధికారమును శిరసావహించు నది; అట్లొనర్చుటయే కాదు ప్రతిగ్రామమునందును గూర్పక పోయినను దుదకుఁ బ్రతి తాలూకాయందును బ్రతి మండల మందును సహకారిణీ మహాజన సభలనుగూర్చి మన భారతీయ సహోదరులు కొందఱు సత్యాగ్రహావేశులై పౌర్వాపర్యమును జూడక చేయనెంచెడి కార్యములను బట్టి సకలజనులకును గలుగఁబోయెడి కష్టనష్టములను దెలియఁబల్కుచు వారలను వెనుకకు మరల్పవలయును. లేకున్న ధనికులకును భూస్వాము లకును సంభవింపఁబోవు వ్యయ ప్రయాసములకు మితియే లేక పోవును. ఇది తథ్యము. ఇన్నిమాటలేల! సత్యాగ్రహులు తలంచునట్లుగా నింగ్లీషుప్రభుత్వము వారొక సంవత్సరము దను కను భారతమహాసామ్రాజ్యభార మెల్లభరతఖండవాసులతలపై నిడి తాము పైనుండి యెవ్విధముగను బరామర్శింపక పాయు వాఱి యూరకుండిన పక్షమునఁ గొన్ని నెలలలోనే జాతిమ తాదిభేదములనుబట్టి రాజ్యమంతయునుభిన్నభిన్నములై యొక జాతివారు మఱొకజాతివారలతోడను, నొక మతమువారలు మఱియొక మతమువారలతోడను గలహించి యంత మొందు దురు. అప్పుడు దేశమరాజకమై మహారణ్యసదృశమై పోవునని

చెప్పవలయునా! *కావున మనదేశాభివృద్ధికై బహుభంగులను గృషిసల్పెడి యాంగ్లప్రభుత్వమే చిరకాల ముండవలయు నని విశ్వేశ్వరుని వేఁడికొనుచు మనుజులు కృతజ్ఞతతోడను బ్రభుభక్తితోడను బ్రవర్తింపవలయును.

---

* మన మింకను మనదేశమును బరిపాలించుకొనెడి సామర్థ్యము లేనివార మనుట కుదాహరణముగా నిదివఱ కెన్నఁడును లేని "ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము" ను బరిపాలకులు ప్రసాదించియుండఁగా నది నెలవుకొనుటకుఁ దగినస్థానమునే నిర్ణయించుకొనఁజాలకపోయి తుద కాభారమును బరిపాలకులకే యొసఁగితిమి. అట్లగునపుడు రాజ్యభారమా వహించువారలము. మరల నీదేశమును నేయవనులపాలు చేయుటకో యట్టి దుష్ట ప్రయత్నములుగాని ప్రజాక్షేమమునకుఁ గాదు. దీనిని బాగుగాఁ బ్రజ లాలోచింపవలసియున్నది.

సరస్వతి పవర్ ప్రెస్, రాజమండ్రి. 5879_31

కాణ్వీయ గ్రంథ రత్నమాలయందుఁ

ప్రకటింపఁబడిన

గ్రంథములు

	రూ.	అ.	పై.
కాణ్వశతపథము (బ్రాహ్మణము)	10	0	0
కాణ్వసంహిత (వేదము)	3	0	0
వాజసనేయచరిత్రము	2	0	0
గాయత్రి (సకల భాష్యములు గలవు)	0	3	0
ఆంధ్రవచన యాజ్ఞవల్క్యస్మృతి	0	8	0
దత్తరామాయణము	0	12	0
మల్లయుద్ధబోధిని	0	2	0
తిలక ధారణ విధి	0	2	0
శంకరజీవితము (అద్వైతము)	0	4	0
రామానుజజీవితము (విశిష్టాద్వైతము)	0	4	0
కాణ్వశాఖాగౌరవము	0	5	0
కాత్యాయన సూత్రమంత్రార్థ ప్రకాశిక	0	2	0
సంస్కృతాంధ్ర సంఖ్యార్థబోధిని	0	5	0
సంస్కృతాంధ్రాలంకారార్థబోధిని	0	4	0
బ్రిటిషు పరిపాలన సౌఖ్యము	0	4	0

భాగవతుల లక్ష్మీపతిశాస్త్రి

రామచంద్రపురము (గోదావరి)

For Copies, Apply to:—

Bh. Lakshmipathi Sastry,

RAMACHANDRAPUR,

East Godavari District.

:: :: Printed by A. Lakshmanaswamy Naidu :: ::
at the Saraswathi Power Press, Rajahmundry. 5879-2000—31